

የ ቤ ተ ክ ር ስ ቲ ያ ን

ታ ሪ ክ

በ መ ካ ክ ለ ኛ ው ዘ መ ን

ከዮሐንስ ሳንድቬድ

LAPSLEY/BROOKS FOUNDATION, INC.
1701 N. GREENVILLE AVE. ST. 810
RICHARDSON, TEXAS 75081, USA

መቅደም	
----------------	--

ክፍል አንድ

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በመካከለኛው ዘመን	1
--	---

ምዕራፍ አንድ

ሀ. የእስልምና ሃይማኖት አመሠራረት	1
ለ. መሐመድ	1
ሐ. ስለ እስልምና ሃይማኖት መስፋፋት	2
መ. ለምን እንደዚህ ሆነ	3

ምዕራፍ ሁለት

የአክሱም መንግሥት ቤተ ክርስቲያን	5
---------------------------------	---

ምዕራፍ ሶስት

የክርስትና እምነትዋን ጠበቀች	8
1. መጽሐፍ ቅዱስ ተተርጉሞ ነበር	8
2. የቤተ ክርስቲያን ትምህርት ቤቶች	8
3. ቅዱሳት ምሥጢራት	8
4. ነገሥታት ክርስትናን ያስፋፉ ነበር	8
5. የአብያተ ክርስቲያናት ሕገዎች ተሠሩ	9
6. ሰባዜዎች ቃለ እግዚአብሔርን ያስፋፉ ነበር	10
7. መዝሙረኛው ያረድ	11

ምዕራፍ አራት

ሀ. በኢትዮጵያ የእስልምና ሃይማኖት መስፋፋት ስለመጀመሩ	12
ለ. በአጼ ዓምደ ጽዮን ዘመነ መንግሥት ስለተደረጉ ጦርነቶች	13
ሐ. ዘርዓ ያዕቆብ	14

መ. በመጽሐፍ ቅዱስ ተመርተው ስሕተት ነው ያሉትን ነገር ለማረም ተነሡ	16
ሠ. የግራኝ መሐመድ ጦርነቶች	18

ክፍል ሁለት

የእግዚአብሔር ቃል በአውሮፓ አገሮች ተሰበከ»	23
ሀ. በእንግሊዝ አገር	23
ለ. በጀርመን አገር	25
ሐ. በፈረንሳይ አገር	28
መ. ታላቁ ካርሉስ	30
ሠ. በደንማርክና በስዊድን አገር	32
ረ. በፊንላንድ አገር	36
ሰ. በኖርዌይ አገር	36
ሸ. በአይስላንድ አገር	39
ቀ. በምሥራቅ አውሮፓ አገሮች	39
ጥራቪያ! ቡልጋሪያ! ሴርቢያ! ሮማኒያ!	41
ፖላንድ!	41
ሀንጋሪ!	42
ሩሲያ	42

ክፍል ሦስት

የወንጌል መስፋፋት በእስያ አገሮች	44
---------------------------------	----

ክፍል አራት

የእግዚአብሔር ቃል ገና ያልተሰበከባቸው ክፍለ ዓለማት	47
---	----

ክፍል አምስት

የመስቀል ጦርነቶች	49
-----------------------	----

ክፍል ስድስት

ምዕራፍ አንድ

ሁለት ዓይነት የቤተ ክርስቲያን ክፍሎች	52
ሀ. የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን	52
ለ. ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን	53
ሐ. ኦርቶዶክስና ካቶሊክ ያሳዩት የትምህርት ልዩነቶች	53
መ. ታላቁ መለያየት	54

ምዕራፍ ሁለት

የሮም ቤተ ክርስቲያን በመካከለኛው ዘመን	55
ክርስትና በስም ብቻ መሆኑ አይበቃም።	55
ተግግጽና ቅጣት!	55
የትምህርት ጉድለት!	56
ኮዛቤ!	52
ቅዱሳን ምሥጢራት!	57
ነፍሳትን የሚያነጻው እሳት!	57
የቅዱሳን አግላጅነት!	58
የቅዱሳን ቅርሶች!	59
መንፈሳዊ ድክመት።	59

ምዕራፍ ሦስት

ሀ. የመነኩሳት ግህበሮች	61
ለ. የአሲሲ ፍራንሲስኩስ	62
ሐ. ዶሚኒኩስ	63

ምዕራፍ አራት

ስለ ምሥራቃውያን አብያተ ክርስቲያናት በመካከለኛው ዘመን	65
1. ምንኩስናና ባሕታዊነት።	65
2. የቃሉ መስፋፋት አጥጋቢ አልነበረም	65

3. የመንፈሳዊ ትምህርት ግንኙነት	65
4. የካህናት ጉድለት	67
5. የኅብረተሰብ መሻሻል	67
6. ክርስቲያን በእስላም አገር	67

ክፍል ሰባት

ስሕተት ይታረም ብለው ተነሡ	65
1. ኢፕሮስ ዋልደስ	68
2. ዮሐንስ ዊክሊፍ	70
3. ዮሐንስ ሐስ	72
4. ሳቮናሮላ	73

ክፍል ስምንት

ያልታወቀ ዓለም ታወቀ	76
የአፍሪካ አህጉር ተገኙ	77
የአሜሪካ አገር ተገኙ	78
የሬቱ የእስያ ክፍለ ዓለም አህጉር ተገኙ	79

ክፍል ዘጠኝ

የቤተ ክርስቲያን መታደስ	82
---------------------------	----

ምዕራፍ አንድ

ግርቴን ሉተር	82
ልጅነቱና ወጣትነቱ	82
መመንኩሱ	83
የደገንነት መንገድ ተከሰተለት	83
የስርየት ንግድ	84
ዘጠና እምስቱ ዐረፍተ ነገሮች	85
ተቃውሞ	85
ውግዘት	86

የወርምስ ጉባዔ፤	86
ፈረሰኞች ነጥቀው ወሰዱት፤	87
በዋርትቡርግ አዲስ ኪዳንን ተረጎመ፤	88
የዳግም አጥግቲዎች ስሕተት፤	88
ቤተ ክርስቲያንን በቃሉ መሠረት ለመገንባት፤	88
የእግስቡርግ ጉባዔ፤	90
የሉተር ሞት።	91

ም ዕ ራ ፍ ሁ ለ ት

የቤተ ክርስቲያን መታደስ እየተስፋፋ ሄደ።	92
የወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያናት ቅርንጫፎች	92
ኡልሬች ዝግግሊ፤	92
ዮሐንስ ካልቪን።	93
መደምደሚያ	95
የካርታው የአገሮች ስም ዝርዝር	97
የዓለም ካርታ	

የመጀመሪያው መጽሐፍ ተከታይ

የዚህ ታሪክ ቀዳሚ የሆነ «የጥንት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ» የተሰኘው መጽሐፍ ከዚህ በፊት ተዘጋጅቶ ታትሞ ለአንባቢያን መቅረቡ የሚታወስ ነው። በዚያም መጽሐፍ እንደ ተገለጠው የጥንት ቤተ ክርስቲያን የተባለው የመጀመሪያዎቹን አምስት መቶ ዓመታት ታሪክ አጠቃልሎ ይገኛል።

አሁን ለአንባቢያን የሚቀርበው «የቤተ ክርስቲያን ታሪክ በመካከለኛው ዘመን» የተሰኘው የመጀመሪያው መጽሐፍ ተከታይ ከ500 ዓ.ም. ቀጥሎ ያሉትን ዘመናት ታሪክ የሚይዝ ይሆናል። ለአቀራረቡ አመቺ ሆኖ ስለ ተገኘ እስከ 1550 ዓ.ም. ገደማ ያሉትን የታሪክ ምዕራፎች በአጭሩ ያጠቃልላል።

በዚህ አዘገጃጀት መሠረት የመካከለኛው ዘመን ታሪክ ሲባል በጠቅላላው አንድ ሺህ ዓመታት ያሉበት ይሆናል።

በታሪክ አጻጻፍ በብዙ አገር የተለመደ ነውና ይህ መጽሐፍም የሚከተለው የዘመን አቆጣጠር የኤውሮፓውያን መሆኑን አንባቢ እንዲያስታውሱት ይለመናሉ። በይዘታውም ዘጠኝ ክፍሎች ይኖሩታል-

የኢትዮጵያን ታሪክ ከሚያብራሩልን የታሪክ ማሰራጀዎች ያገኘውን ያህል ከመጻፍ በቀር የመካከለኛውን ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ በተሟላ አኳኋን ጽፎ ማቅረብ አስቸጋሪ ነው። ቢሆንም ከዘመኑ በተላለፉልን ጽሑፎች መሠረት ታሪኩ ተዘጋጅቶ በመጽሐፋችን የመጀመሪያውን ክፍል ይዞ ይገኛል።

በሁለተኛውና በሶስተኛው ክፍል ደግሞ ክርስትና በኤውሮፓና በእስያ አህጉር የመስፋፋቱ ታሪክ ተጽፎአል። ክርስቶስ ለሐዋርያት፡- ሂዱና አሕዛብን ሁሉ ደቀ መዛሙርት አድርጉአቸው ብሎ የተናገረውን ቃል መሠረት በማድረግ ቃለ እግዚአብሔርን ለማስተማር የወንጌል መልእክተኞች ወደ እነዚህ ክፍለ ዓለማት ሕዝቦች መድረሳቸውን ማንበብ ልብን የሚያስደስትና የሚያረካ ነው።

ይሁን እንጂ በመካከለኛው ዘመን ወንጌልን የመስማት ዕድል ያልደረሳቸው ሕዝቦች እንደ ነበሩ እናውቃለን። የእነርሱ ሁኔታ በአጭሩ በክፍል አራት ተጠቅሶ ይገኛል።

ስለመስቀል ጦርነቶችም በአምስተኛው ክፍል እናነባለን። በዘመን ብዛት ክርስቲያኖች በእንዳንድ የትምህርት ነጥቦች። በሥነ ሥርዓትና በሥራ አመራር መለያየታቸው አልቀረምና ግማሾቹ እርቶዶክሳውያን ተብለው ሲጠሩ ግማሾቹ ካቶሊካውያን ተብለው ይጠሩ ጀመር። ስለ እርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንና ስለካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በስድስተኛው ክፍል አቅርበናል።

ሰው ምድራዊ ፍጡር ከመሆኑ የተነሣ በትምህርቱ በአካሄዱም ሊሳሳት መቻሉ የማይካድ ነው። የመካከለኛው ዘመን ቤተ ክርስቲያን መሪዎችም ስሕተት ከሌለበት ከእግዚአብሔር ቃል እየራቁ ከመሄዳቸው የተነሣ መሳሳታቸውን ታሪክ ይመሰክራል።

እግዚአብሔር ግን ሰውን በሰው በኩል ሊያርም ይችላልና በቤተ ክርስቲያኒቱ የገቡትን ስሕተቶች የሚያርሙ ሰዎችን አስነሣ።

በብዙ ተቃውሞ መካከል የመጀመሪያዎቹ ሰዎች የመሻሻል ሙከራ በጣም የተሳካላቸው ባይመስልም በመጀመሪያዎቹ ሰዎች የተሞከረው መልካም የመሻሻል እንቅስቃሴ በአሥራ ስድስተኛው መቶ ዘመን ታላቁን የቤተ ክርስቲያንን መታደስ ማስከተሉን እናያለን። ለዚህም ክፍል ሰባትና ክፍል ዘጠኝ ይመልከቱ።

በታሪክ ጉዞአችን እስከዚህ ስንደርስ ደግሞ የወንጌል ቃል በምድር ላይ በበለጠ እንዲስፋፋ አዲሶች መንገዶች መቀየላቸውን ልንመለከት እንችላለን። ይኸውም በሰዎች ተኛው ክፍል እንደተፈጠረው ስመ ጥሩዎች መርከበኞችና የአገር ጎብኚዎች ያልታወቁትን አገሮች በማግኘታቸው ነው። እነዚህ መርከበኞች ዓለም አቀፍ ጉዞዎችን በማድረጋቸው የዘመኑን ክርስቲያኖች ከብዙዎች አዲሶች ሕዝቦች ጋር ለማስተዋወቅ ችሉ። ጊዜው ሲደርስ እነዚህ ሕዝቦች የእግዚአብሔርን ቃል የመስማትን ዕድል ለማግኘት በር ተከፈተላቸው።

የታሪኩ ጥቅም

በታሪክ መድረክ ላይ የሚታዩን ሥዕሎች የሚያስደስቱን ወይም ደግሞ የማያስደስቱን ሊሆኑ ይችላሉ። ባለፉት ዘመናት የግሩት ሰዎች የፈጸሙት ሥራ መልካም ቢሆን ታሪካቸውን ማንበብ ልብን የሚያረካ ነገር ይሆናል። በአንጻሩ ደግሞ ሥራቸውን ትክክለኛ ሆኖ ካላገኘው ምንባቡ ቅር የሚያሰኝ ሊሆን ይችላል።

ሆኖም በታሪክ የሆነ ነገር ነውና መታወቅና መገለጥ አለበት። መቼም የታሪክ ነገር ተሰውር የሚቀር አይደለም። ይሁንና ሁሉም እንደ ትምህርት ሊሆን መቻሉ ይታመናልና ያለፉትን ትውልዶች መልካም ሥራ አርአያ አድርገን ብንከተለውና ከስሕተታቸው ብንርቅ የታሪክ ጥናት የሚሰጠን ጥቅም ከፍተኛ ይሆናል ማለት ማጋነን አይሆንም።

የመካከለኛውን ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ለአንባብያን የማቀርብላቸው ይህን የመሰለ ጥቅም እንዲያገኙበት ተስፋ በማድረግ ነው።

አዲስ አበባ በየካቲት ወር 1973 ዓ.ም.

ዮሐንስ ሳንድቬድ።

ክ ፍ ል አ ገ ድ

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

በመካከለኛው ዘመን።

ምዕራፍ አንድ

ሀ. የእስልምና ሃይማኖት አመሠራረት

የዚህ ቀዳሚ በሆነ «164... የጥንት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ» በተሰኘው መጽሐፋችን ክርስትና በኢትዮጵያ ስለ መግባቱ የተጻፈ ታሪክ መኖሩን አንባቢ ሳያስታውሰው አይቀርም። የወንጌል ቃል በአክሱም መንግሥት በንጉሥ ኢዛና ዘመን ተሰብኮ ተቀባይነትንም አግኝቶ ውሎ አድር በአገር ውስጥ መስፋፋቱ ይታወሳል። ከዚህም ሂደት የተነሣ ኢትዮጵያ በጥንታዊያን ክርስቲያኖች አገሮች መካከል የምትቆጠር ሆነች።

በስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ውስጥ ግን በኢትዮጵያም በሌሎችም ክርስቲያኖች አገሮች ላይ አያሌ ለውጦችን ያስከተለ አንድ አዲስ የታሪክ ምዕራፍ ተከፈተ። ይኸውም በእስልምና ሃይማኖት መመሥረት የመጣ ነገር ነው።

ለ. መሐመድ

ልጅነቱና ወጣትነቱ

የእስልምና ሃይማኖት የተጀመረው የዓረብ አገር ተወላጅ በሆነ ሰው አማካይነት ነው። በ570 ዓ. ም. መካ በተባለችው ከተማ ተወለደ። ስሙ መሐመድ ነው።

አባቱ መጠነኛ ገቢ የነበረው ነጋዴ ነበር። መሐመድ ገና በልጅነቱ ላለ አባቱ ሞተ። ልጁም ተቸግሮ የዕለት እንጀራውን ለማግኘት ሲል ለአንቱ የበግ እረኛ ሆነ።

ካደገ በኋላ ከድጃ የተባሉትን ሀብታም ነጋዴ አግብቶ ራሱ ንግድ ጀመረ። በንግዱም ምክንያት ብዙ ጉዞ እያደረገ ወደ ልዩ ልዩ አገር በመድረስ ከብዙ ሰዎች ጋር ተገናኘ። በዚህም ግንኙነት ብዙ ነገር ለመማር ቻለ። በትውልድ አገሩ ሆነ በውጭ አገር ከክርስቲያኖችም ጋር እየተገናኘ ስለ ክርስትና ሃይማኖት ሳይሰማና ሳይማር አልቀረም።

ራእይ ተገለጠልኝ አለ

የሕይወቱ ታሪክ እንደሚያስረዳን ጠለቅ ያለ የሃይማኖት ስሜትና ዝንባሌ ያደረበት ሰው ነበር። አንድ ቀን ከከተማ ወጣ ብሎ በአንድ ኮረብታ ላይ ለብቻው ተቀምጦ ሳለ በመልእክጉ ገብርኤል አማካይነት የእግዚአብሔር ነቢይ እንዲሆን ጥሪ የደረሰው መሰለው። ከዚያም በኋላ፡- ከእግዚአብሔር ራእይ ተገለጠልኝ ለእርሱም ነቢይ እንድሆን ተጠርፎአለሁ እያለ ያስተምር ጀመር። በስብከቱም በገዛ አገሩ ልዩ ልዩ አማልክትንና ጣኦታትን በማምለክ ይኖሩ የነበሩትን ሰዎች አንድ አምላክ ወደ ግምለክ ሊመልሳቸው ሞከረ።

ወደ መዲና ሸሸ

በመጀመሪያ ገን ብዙዎች ሰዎች ትምህርቱን አልተቀበሉትም። እንዲያውም ከተቃዋሚዎች መካከል በእርሱ ትምህርት ጥቅማችን ተነካብን በማለት ሊገድሉት የከጁሉ ኃያላን የአገር ተወላጆች አልጠፉም። ከዚህም የተነሣ ታማኝቹ ከሆኑት ከጥቂቶች ጋር ሆኖ መሐመድ በግመል ተቀምጦ መዲና ወደ ተባለችው ከተማ ሸሸ። ይህም የሆነው ሐምሌ 16 ቀን 622 ዓ.ም. ነው። እስላሞች ዘመናቸውን የሚቆጥሩት ከዚህ ዕለት ጀምረው ነው።

ወደ መካ ተመለሰ

በቀን ብዛት መሐመድ በማስተማርና በመስበክ ሳይወሰን ትምህርቱን በጦር ኃይል ለማስፋፋት ተነሣ። በ630 ዓ.ም. አዲሱን ሃይማኖት የተቀበሉትን ጀግናዎች የጦር መሣሪያ አስጨብጦ በማስከተል ከስምንት ዓመት በፊት የሸሸባትን የመካን ከተማ ለመውረር ቆረጠ። መካም ወዲያው ተሸነፈች። ከወረራው በኋላ የመሐመድ ወታደሮች ካባ በተባለው መቅደስ ውስጥ የነበሩትን 360 የጣኦታትን ምስሎች አፈራረሱ።

ሐ. ስለ እስልምና ሃይማኖት መስፋፋት

በእስያና በአፍሪካ

መሐመድ በ632 ዓ.ም. ከሞተ በኋላ ተከታዮቹ በጦር ኃይል ሃይማኖታቸውን ለማስፋፋት ታጥቀው ተነሡ። ወደ ብዙዎች አገሮችም በመድረስ በርከት ያሉ ሕዝቦችን ለአዲሱ ሃይማኖት አስገዙ።

በ636 ዓ.ም. ፍልስጥኤምንና ሶርያን አሸነፉ። በተከታዩም ዓመት በ637 ዓ.ም. ደግሞ ኢየሩሳሌም በዓረቦቹ እጅ ገባች። ከዚያም በ640 ዓ.ም. ግብጽን ለመውረር ተነሥተው በሁለት ዓመት ውስጥ ለእስልምና ሃይማኖት ታዛዥ አደረጉአት። ዘመቻቸውንም በመቀጠል በ650 ዓ.ም. የፋርስን መንግሥት ያዙ። ከዚያም የእስልምና ሃይማኖት ወደ ሕንድና ወደ ቻይና ሊስፋፋ ችሏል።

በዚህም ብቻ አልታገሡም። ከግብጽ አገር ተነሥተው ብዙዎች ክርስቲያኖች ወደ ነበሩባቸው ወደ ሰሜናዊ አፍሪካ አገሮች በመገሥገሥ አንድ በአንድ ግዛታቸው እያደረጉ አለፉ። ይህን በመሰለ ቅልጥፍና 700 ዓ.ም. ከመድረሱ በፊት መላው ሰሜናዊ አፍሪካ በእጃቸው ገብቶ ነበር።

በአውሮፓ

አሁንም የሃይማኖት ዘመቻቸውን ሊቀጥሉ ሲሉ በ711 ዓ.ም. በእስፓኝ አገር በኩል ወደ አውሮፓ ከፍለ ዓለም ገቡ። እስፓኝንም ወርረው ለጊዜው ያስተዳድሩአት ነበር። ከዚያም የፈረንሳይን አገር ድንበር ተሻግረው ፍራንኮችን ለማስገዛትና ለአዲሱ ሃይማኖት ለማግበርከክ ለውጊያ ተዘጋጁ።

በ732 ዓ.ም. ገን ቫርል ግርተል የተባለው የፍራንኮች የጦር አዛዥ ፑላቲዩ በተባለው ሰፍራ በተደረገው ከባድ ውጊያ ላይ ድል መትቶ መለሳቸው። ከዚያም ወዲህ

እስላሞች በአውሮፓ አገር በጦር ኃይል ሃይማኖታቸውን ለማስፋፋት ሁለተኛ ሙከራ አላደረጉም።

ከፍ ብሎ በተጠቀሰው አኳኋን የእስልምና ተከታዮች አስደናቂ በሆነ ፍጥነት ሃይማኖታቸውን አስፋፍተው ተገኙ። መሐመድ ከሞተበት ጊዜ እንሥተው ከመቶ ዓመታት ባለበለጠ ጊዜ ውስጥ ከገናናው የሮማ መንግሥት የበለጠ ሰፋት የነበረውን አገር ወርረው እሸንፈው ገዥዎች ሆነው ተቀመጡበት።

መ. ለምን እንደዚህ ሆነ?

የእስልምና ሃይማኖትና የዓረቦቹ አገዛዝ ወደ በርካታ ክርስቲያኖች አገሮች ሊዳረስ ለመቻሉ እንዴት ያሉ ምክንያቶች ይኖሩ ይሆን? ብሎ መጠየቅ አግባብ ነው። ስለ ምን? የሆነው ነገር ለክርስቲያኖች አሳሳቢ መሆኑ አይካድምና ሊያስቡበት ትምህርትም ሊወስዱበት ስለሚገባቸው ነው።

በክርስቲያኖች አገሮች ላይ ውድቀትን ያስከተሉ ሁኔታዎች ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ሳይሆኑ አይቀሩም።

1. የመሐመድ ተከታዮች ጀግንነት

የእስልምና ተከታዮች በሃይማኖታቸው ላይ ትልቅ እምነት ስለነበራቸው በጋላ መንፈስ የሚኖሩ ሆነው ስለ ተገኙ በጦር ግንባር ላይ ያሳዩትን ጀግንነት ክርስቲያኖች የማይችሉት ሆነ።

2. ክርስቲያኖች የተሳሳቱበት ነገር

ጥቂቶች ያልሆኑ የምሥራቅ አገሮች ክርስቲያኖች በእምነታቸው ደካሞች ስለሆኑ አዲሱን ተዋጊ ሃይማኖት ለመመለስ በቂ መንፈሳዊ ኃይል አልነበራቸውም ለማለት ያስደፍራል። ለምሳሌ የአንድነት መንፈስ ሳይሰማቸው በልዩ ልዩ ትናንሽ የትምህርት ነጥቦች ላይ እየተጣሉ በማይገባ ጭቅጭቅ ጊዜአቸውን ያሳልፉ ነበር።

ንጹሕ የሆነውን የእግዚአብሔር ቃል ላልተማረው ሕዝብ በማስተማር ፈንታ የእርስ በእርስ የሃይማኖት ጦርነት እያደረጉ ለቤተ ክርስቲያን እድገት እንቅፋት ሆኑ። ኃይል ያለው ወገን ደግሞ ብዙ ጊዜ የሌለውን ያሳድድ ነበር። ለምሳሌ በግብጽ አገር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የእምነትን አስተያየት የተቀበሉት ክርስቲያኖች ከፋኛ የተሠቃዩበት ጊዜ ነበር።

በሌላ አነጋገር ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ ፍቅር ያስተማረንን ትምህርት እየዘነጉ የእምነት ወንድሞቻቸውን እስከ መጥላት የደረሱ ክርስቲያኖች ጥቂቶች አልነበሩም። በአጭሩ ለእግዚአብሔር ቃል ቅንዓት ያደረባቸው እያስመሰሉ አካሄዳቸውን እንደ እግዚአብሔር ቃል ሳያደርጉ ቀርተዋል። በዚህ ዓይነት መንፈስ የተጠመዱት በኑርአቸው ዓለማውያንን የሚመስሉ ሆኑ።

3. ክርስቲያኖች ሃይማኖታቸውን የለቀቁበት ምክንያት

እስላሞች በኃይል በመጡባቸው ጊዜ እያሉ ክርስቲያኖች ሃይማኖታቸውን ለቅቀው እስላሞች ሆኑ። ለዚህም የተለያዩ ምክንያቶች ሊኖሩ ይችላሉ።

አንደኛ፡- ፃረሶች በኃይልና በፍጥነት አገሮችን ማስገዛታቸውን እያዩ ታዲያ እነዚህ ጀግኖች ይህን የመሰለ ኃይል ሊያገኙ የቻሉት እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር ቢሆን አይደለምን? እግዚአብሔር ነው ድል አድራጊዎች ያደረጋቸው። ስለዚህ እስላም መሆን ይሻላል በማለት የክርስቶስን መንገድ ትተው አዲሱን ሃይማኖት የተቀበሉት በርካት ያሉ ናቸው።

ሁለተኛ፡- እኛ በምንኖርበት ዘመን የኃይማኖት ነፃነት መኖር አለበት፤ ሰውም በኃይማኖቱ ምክንያት ሰብአዊ መብቱን የተገፈፈ መሆን የለበትም ብለን እናምናለን።

ባለፉት ዘመናት ግን እንደዚህ ያለ ነጻነት አልነበረም። ስለዚህ እስላሞች የክርስቲያኖችን አገሮች በያዙ ጊዜ በሕብረተሰብ ደረጃ ክርስቲያኖች እንደ ዝቅተኛ ወገን መቆጠራቸው አልቀረም። ከእስላሞች የበለጠውን ግብር ለመንግሥት እንዲከፍሉ የተገደዱበት ጊዜ ነበር።

በሕግ ፊት እንደዚህ ያለ ልዩነት መደረጉን እያዩ ይህን የመሰለ ግፍ ከሚደርስብን እስላሞች ብንሆን ይሻለናል በማለት ከክርስትና ወደ እስልምና የተመለሱ አሉ።

ሶስተኛ፡- አንዳንድ ጊዜ እስላም የሆነው የአገሩ መሪ ሰው ሁሉ እስላም እንዲሆን ለማስገደድ ቢሞክር ክርስቲያኖች በሰይፍ እንዳይሞቱ ወይም ከአገር ተሰድደው እንዳይሄዱ ክርስቶስን የካዱ ይኖራሉ።

አራተኛ፡- በተለይ በአንዳንድ የሰሜን አፍሪካ አገር የነበሩት ክርስቲያኖች አብዛኛዎቹ የከተማ ነዋሪዎች ነበሩና የገጠሩ ሕዝብ ወንጌልን በመስማት ክርስቲያን አልሆነም ነበር። ስለዚህ እስላሞች አገሪቱን በወረሩ ጊዜ ለአዲሱ ነገር በቀላሉ እጃቸውን ሰጡ።

ከፍ ብለው በተጠቀሱት ምክንያቶች ብዙዎች ክርስቲያኖች ወደ እስልምና መዛወራቸው ባይካድም መከራንና ችግርን ችለው ለክርስቶስ ታማኞች ሆነው የተገኙ በዛ ያሉ ነበሩ። መድኃኒታቸውንም ከሚከዱት እንደ ጥንት ዘመን ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን በሰማዕትነት መሞትን የመረጡት ቁጥራቸው አነስተኛ አይደለም።

ጥያቄዎች

1. የእስልምና ኃይማኖት የተጀመረው በማን ነው?
2. የእስላሞች የዘመን አቆጣጠር በ622 ዓ.ም. መጀመሩ ከምን የተነሣ ነው?
3. መሐመድ በመጀመሪያ በቃል ካስተማረ በኋላ ኃይማኖቱን ለማስፋፋት ምን ለማድረግ ቆረጠ?

4. በሰባተኛውና በስምንተኛው ክፍለ ዘመን ውስጥ በእስላሞች እጅ የገቡት አህጉር የትኞቹ ናቸው?

5. ሻርላ ግርተል ስለ ተባለው ሰው ምን የሚያውቁት ነገር አለ?

ሐሳብና አስተያየት

1. «እኔ እንደ ወደድኋችሁ እርስ በርሳችሁ ትዋደዱ ዘንድ ትእዛዜ ይህች ናት» የሚለው የክርስቶስን ቃል ክርስቲያኖች ቢዘነጉት ከፍ ብሎ እንደ ተጻፈ ምን ምን ሊመጣባቸው ይችላል? ዮሐ 15: 12

2. ቤተ ክርስቲያን በአገር ውስጥ እንድትበረታና የክርስቶስ ቃል እየተስፋፋ እንዲሄድ ክርስቲያን በበኩሉ ምን ምን ለማድረግ ይችላል? ዮሐ. 1: 8; ኤፌ 6: 18-19»

3. ክርስቲያኖች በዓረቦች ወረራ ተይዘው ተጨንቀው ላሉ የተላላቱበት ነገር አለ ቢሉ ምን ምን በማሰባቸው ነው?

ምዕራፍ ሁለት

የአክሱም መንግሥት ቤተ ክርስቲያን

የእስላሞች በሰሜን አፍሪካ መስፋፋት በጥንታዊትዋ በአክሱም ቤተ ክርስቲያን ላይ አስቸጋሪ ሁኔታ ሳይፈጥርባት አልቀረም። እንደምን ቢሉ ከጥንት ጀምሮ ከግብጽ አገር እንዲሁም ከሌሎች አገሮች ቤተ ክርስቲያን ጋር የነበራት መንፈሳዊ አንድነትና ግንኙነት ተቋርጦ በመቅረቱ ነው።

ከግብጽ ጋር የነበራት ግንኙነት

ክርስትና በኢትዮጵያ ከገባበት ጊዜ አንሥቶ የአገሪቱ ክርስቲያኖች በተለይ ከግብጽ አገር ምዕመናን ጋር ቅርብ የሆነ ግንኙነትና ትውውቅ እንደ ነበራቸው የሚታወስ ነው።

አባ ሰላማ ከሣቲ ብርሃን የተባለው ፍሬምናጦስ በእስክንድሪያው ሊቀ ጳጳሳት አትናቲዎስ ለግዛይነት የቱቱስናን ግዕርግ ተቀብሎ የመጀመሪያ የኢትዮጵያ ጳጳስ ሆኖ ግገልገሎ በታሪክ የተመሰከረለት ነገር ነው። ከዚያም ወዲህ በኢትዮጵያውያን አባባል አቡን የተሰኘው የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን መሪ ለብዙ መቶ ዓመታት በእስክንድሪያ በመንበረ ግርቆስ ሊቀ ጳጳሳት ተመርቆ ይመጣ ነበር።

በገዛ ዘመናችንም በዚህ ነገር አንድ ለውጥ እስከ ተደረገበት ድረስ አቡን የሚሆነው ኢትዮጵያዊ ሳይሆን የግብጽ አገር ተወላጅ ነበር። ወደፊት እንደምናየው እኛ ባለንበት ክፍለ ዘመን የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ፍጹም ነጻነትን አግኝታ ኢትዮጵያዊ በሆነ ሊቀ ጳጳሳት የምትመራ ሆናለች።

ግንኙነቱ ተቋረጠ

ግብጽ የእስላም መንግሥት በሆነች ጊዜ የኢትዮጵያ አቡን በእስክንድሪያ ተመርቆ የመምጣቱ ጉዳይ አስቸጋሪ ሆነ። ከግብጻውያንም አብዛኛዎቹ እስልምናን ወደ መቀበል ሲያደሉ የአገሪቱ ቤተ ክርስቲያን እየመነመነችና እየደከመች ትሄድ ጀመር። መሪዎችዋም በሩቅ አገር ለሚኖሩት ክርስቲያን ወንድሞቻቸው አስፈላጊውን ያህል ሊያስቡላቸውና ሊጠነቀቁላቸው አልቻሉም። ኢትዮጵያም ከግብጽ በጣም የራቀች አገር ከመሆንዋም ሌላ በመካከል ያለው አገር በእስላሞች ተይዞ ስለነበር በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል የነበረው መቀራረብና አንድነት እንደ ድሮ የተሟላ ሊሆን አልቻለም።

በተለይ በቀይ ባሕር ለኢትዮጵያ የነበሩት ወደቦች የዓረቦች ግዛት በሆኑ ጊዜ ከውጭ አገር ጋር የነበራት ግንኙነት ጨርሶ ለመጥፋት ምንም ያህል አልቀረም ነበር።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን በብቸኝነት የተቀመጠች ሆነች። ብቸኝነትም ጉዳትን ሊያስከትል የሚችል እንደመሆኑ የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያንም ተጎዳ ማለት ስሕተት አይሆንም።

ክርስቲያኖች ተጨነቁ

በመካከለኛው ዘመን መጀመሪያዎች ሶስት ወይም አራት መቶ ዓመታት ውስጥ የኢትዮጵያ ታሪክ እንዴት እንደ ነበር የሚያስረዱን ጽሑፎች ጥቂቶች ስለሆኑ ስለ ነገሥታቱ ሥራ ስለ ቤተ ክርስቲያኒቱም ሁኔታ ያለን እውቀት አነስተኛ ነው።

ይሁን እንጂ ከዘመኑ የተላለፉልንን የታሪክን ማስረጃዎች ጠለቅ አድርገን ብንመረምራቸው አንዳንድ ነገር ለማወቅ ይቻላል። ይህን ስናደርግ ደግሞ በመካከለኛው ዘመን መጀመሪያ ላይ የክርስቲያን ሃይማኖት እየተስፋፋ መሄዱ ቢታመንበትም አልፎ አልፎ በክርስቲያኖች ላይ ከባድ ፈተና እንደ ተሰነዘረባቸው እናያለን።

ስሙ ያልተገለጠ የንጉሥ ደብዳቤ

ለዚህም በአሥረኛው መቶ ዘመን ውስጥ ከኢትዮጵያ ንጉሥ ወደ ኑቢያው ንጉሥ የተላከ አንድ ደብዳቤ አስረጂ አድርገን እንጠቅሳለን።

የኢትዮጵያ ንጉሥ በዚህ መልእክት ላይ የኑቢያን ንጉሥ የሚለምነው አዲስ አቡን በግብጽ አገር ተመርቆ በቶሎ ወደ ኢትዮጵያ ይመጣ ዘንድ መልእክት እንዲያስተላልፍለት ነው። ለኢትዮጵያውያን አቡን ከተመረቀላቸው ብዙዎች ዓመታት አልፈዋል። በመካከልም አገሪቱ በብርቱ ችግር ላይ ወድቃለች።

ሰውም ከብትም በሙሉ በራብ በበሽታም በማለቱ አገራችን ጠፋች። ጠላቶቻችንም ተነሥተውብናል ከአገራችንም ሰዎች ብዙዎች ምርኮኞች አድርገው ወስደዋል። አገራችንን አፍርሰዋል። ምድራችንም ፍሬዋን እንዳትሰጥ ዝናብ ተከለከለ። አብያተ ክርስቲያናታችንን አፈራረሱብን፤ ከቦታ ወደ ቦታም ሰደዱን የሚሉ ቃላት በዚህ ደብዳቤ ላይ ተጽፈው ይገኛሉ።

ከዚህም ለመረዳት እንደሚቻለው ለግጥፋት የተነሡት ሰዎች የክርስቲያኖች ጠላቶች ናቸው። ቢቻላቸውም ክርስትናን ከአገር ውስጥ ለማስወገድ የተነሣሉ ናቸው።

ይህ መከራ ሁሉ በምን ምክንያት በሕዝቡ ላይ ደረሰ? ንጉሡ እንደገመተው ለቤተ ክርስቲያኒቱ አቡን ባለመኖሩ ነው። ስለዚህ አቡን ተመርቆ በቶሎ ይመጣለት ዘንድ ጊዮርጊስ የተባለው የኮቢያ ንጉሥ አስቸኳይ መልእክት ወደ ግብጽ አገር እንዲልክለት ይለምነዋል። የለመነውም ነገር ተፈጸመለት። የግብጽ አገር ሊቀ ጳጳሳት ፈላታዎስ ከአንድ ገዳም ዳንኤል የተባለ መነኩሴ ጠርቶ መርቆ ለኢትዮጵያውያን ክርስቲያኖች አቡን አድርጎ ሾመላቸውና ወደ ኢትዮጵያ ላከው።

ጉዲት

እንደ ኢትዮጵያ አፈ ታሪክ የሆነ እንደሆነ ከፍ ብሎ ለተጠቀሰው እልቂትና ስደት ምክንያት የሆነች ጉዲት ወይም ዮዲት የተባለች ናት። በአግርኛ አንዳንድ ጊዜ እሳቱ ተብላ ትጠራለች። ክርስቲያኖችን በጠላት ዓይን የተመለከተች የአይሁድን ሃይማኖት የተቀበለች ሴት ነበረች የሚሉ አሉ። ከዚህም በመለየት ክርስቲያኑን የአክሱም መንግሥት ለተቃወሙት ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ ይኖሩ ለነበሩ አረማውያን መሪ ትሆናለች በግለት አስተያየታቸውን የሰጡ አሉ።

ያም ሆነ ይህ ይህች ኃይለኛ ሴት በዘመንዋ ክርስቲያኖችን ከፋኛ ለመጉዳት ቆርጣ የተነሣች መሆንዋ በታሪክ የተመሰከረባት ይመስላል።

ጥያቄዎች

1. ከጥንት ዘመን ጀምሮ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ከግብጽ ጋር የነበራት ግንኙነት እንዴት ያለ ነበር?
2. ይህ ግንኙነት የተሟላ እንዳይሆን እንዴት ያለ ሁኔታ ተፈጠረ?
3. የኢትዮጵያ ንጉሥ ለኮቢያ ንጉሥ ለጊዮርጊስ ደብዳቤ ያስተላለፈው በምን ምክንያት ነው?
4. ይህ ደብዳቤ ስለ ዘመኑ ሁኔታ ምን ምን ያመለክታል?
ሐሳብና አስተያየት
1. የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ለብዙ መቶ ዓመታት የውጭ አገር ተወላጅ በሆነ አቡን መመራትዋ ለምዕመናን በቂ ሊሆን አልቻለም። ስለምን?
2. የአገር ተወላጅ ለዚህ መሪነት አለመመረጡ ከምን የተነሣ ይሆን?
3. በዘመናችን የቤተ ክርስቲያን ሥራና የወንጌል መስፋፋት በአገር ተወላጅ ቢመራ የተሻለ ነው የምንለው በምን ምክንያት ነው?

ምዕራፍ ሶስት

የክርስትና እምነትዋን ጠበቀች

ባለፈው ታሪክ እንደ ተመለከትነው የአክሱም መንግሥት ክርስቲያኖች ጽኑ መከራ ያዩበት ጊዜ ነበር። ቢሆንም ቤተ ክርስቲያን የደረሰባትን መከራና ፊትና ሁሉ በማሸነፍ አላለፈች እንጂ አልጠፋችም። ጊዜ ቢወስድም ደግሞ ሃይማኖትዋን አስፋፍታ ተገኘች። ለዚህም የተለያዩ ምክንያቶች መኖራቸውን ከዚህ ቀጥሎ ያለው ዝርዝር ሊገልጥ ይችላል።

1. መጽሐፍ ቅዱስ ተተርጉሞ ነበር

መጽሐፍ ቅዱስ ወደ ዘመኑ ቋንቋ ወደ ግዕዝ ተተርጉሞ እንደነበር ተደርሶበታል። በኢትዮጵያ አፈ ታሪክ እንደተጻፈ ቢሆን ይህን ሥራ የሠሩት ዘጠኙ ቅዱሳን የተባሉት ከውጭ አገር የመጡ መነኮሳት ናቸው። ይህን ለማድረጋቸው ግልጽ የሆነ የታሪክ ማስረጃ አይገኝለትም ሆኖም የአክሱም መንግሥት ከማለቱ በፊት መጽሐፍ ቅዱስ በሙሉ ወደ አገሩ ቋንቋ ተተርጉሞ መገኘቱ ታምናበታል።

ይህም ለቤተ ክርስቲያን ሕልውናና እድገት በጣም አስፈላጊ መሆኑ ለማንም ግልጽ ነው። ወንጌል እየተስፋፋ በሄደ መጠን በየአገሩ ገዳማትና አብያተ ክርስቲያናት ተቋቋሙና ቅዱሳት መጻሕፍትም ሕዚሁ መጠን ይስፋፋ ነበር። ምናልባት ደግሞ ለማንበብ የሚችሉ ምዕመናን ጥቂቶች ቢሆኑም እንኳን በየገዳሙና በየቤተ ክርስቲያኑ ንባቡን የተግሩና አንብበው ለማስረዳት የሚችሉ ቀላውስትና መነኮሳት ኖረዋል ብለን ብናስብ አንላላትም።

2. የቤተ ክርስቲያን ትምህርት ቤቶች

በገዳማት ወይም በአብያተ ክርስቲያናት ትምህርት ቤቶችን ግድግዳ የተለመደ ነገር ሆነ። በእነዚህም ትምህርት ቤቶች መነኮሳትና ቀላውስት ለሕዝብ ክርስቲያኑ የመጽሐፍ ቅዱስንና የቀለምን ትምህርት ያበረከቱ ነበር። ስለዚህ የትምህርቱ አቀራረብና የማስተማር ዘዴ ምናልባት የተግላባዩ ባይሆንም የክርስቲያን ቤተሰብ ልጆች የሃይማኖትን ነጥቦች እየተግሩ ሲኖሩ ሳሉ በእምነታቸው ይጠበቁ ነበር።

3. ቅዱሳት ምሥጢራት

ክርስቲያን የሚያስኝ የቅዱሳት ምሥጢራት ተሳትፎ ይኖራል። በቄስ እጅ ሕጻናትን ግስጠሙት እንዲሁም ቅዱስ ቁርባንን መካፈል በሌሎችም የቤተ ክርስቲያን ሥነ ሥርዓቶች ተካፋይ መሆን ከቤተ ክርስቲያን ጋር ለምዕመናን የነበራቸውን አንድነት የሚያጠናክር ሆነ።

4. ነገሥታት ክርስትናን ያስፋፉ ነበር

የአክሱም መንግሥት ነገሥታት ከእነርሱም በኋላ የነገሡት ክርስትናን የተቀበሉ እንደ መሆናቸው ቤተ ክርስቲያንን የሚደግፉ መሪዎች ነበሩ። ስለዚህ ክርስቲያኖች ከውጭ በመጣባቸው ጠላት ቢሆን ነው እንጂ በአገራቸው ንጉሥ አይሰደዱም ነበር።

ከነገሥታቱም መካከል የእግዚአብሔር ቃል ባልተማሩት አሕዛብ መካከል እንዲሰፋፋ ጥረት ያደረጉ አሉ።

ለዚህም ማስረጃ ሊሆኑ የሚችሉ የአያሌ ነገሥታት ታሪኮችን ለመጥቀስ ይቻላል ነበር። ከብዙው በጥቂቱ ገን የአንዱን ስም ብቻ እንውሰድ።

ድግና ዣን የተባለው፡ - በዘጠንኛው ወይም በአሥረኛው ክፍለ ዘመን የአክሱም ንጉሥ ነበር። ከአክሱም መንግሥት ነገሥታት መጨረሻዎች አንዱ ነበር ማለት ነው።

በዘመነ መንግሥቱ ከአክሱም ወደ አማራ አገር አንድ መቶ ሃምሳ ቀላውስትን አስመጥቶ በተለያዩ ስፍራዎች አስቀምጦአቸዋል የሚል ታሪክ ተጽፎለታል። ይህን ለምን አደረገ ቢባል ቀደም ሲል በአረመኔነት ተጠምዶ የነበረውን የአማራን አገር ወደ ክርስትና ለመመለስ ሳይሆን አይቀርም ብለን እናስባለን። ካህናቱ አገሬውን አስተምረው እንዲያሳምኑት ይሆናል። ስለዚህ በድግና ዣን ዘመነ መንግሥት ክርስትና ወደ አክሱም መንግሥት ዳርቻ ወደ አማራ አገር ተስፋፍቶ ኖሮአል ብለን ልንገምት እንችላለን።

5. የአብያተ ክርስቲያናት ሕንጻዎች ተሠሩ

ብዙዎች ነገሥታት ለቤተ ክርስቲያን ፍቅር ስለነበራቸው በዘመነ መንግሥታቸው በተለያዩ ስፍራዎች አብያተ ክርስቲያናትን ያሳንፁ ነበር። ለዚህም ከሁሉ የተሻለ አስረጃ ሊሆን የሚችለው የአጼ ላሊበላ ታሪክ ነው።

ላሊበላ- በ13ኛው ክፍለ ዘመን የነገሠ ከዛገዬ መንግሥት ነገሥታት አንዱ ነው። ከጣና ሐይቅ በስተምሥራቅ ባለው ላስታ በሚባለው አገር ብዙዎች አዋቂዎች ሠራተኞችን ሰብስቦ ገሩም በሆነ አሠራር አሥራ አንድ አብያተ ክርስቲያናትን አሠርቶአል።

አሠራራቸው እኛ በዘመናችን ከለመድነው የተለየ ነው። ይኸውም በሙሉ ከዓለት ወይም ከቋጥኝ የተወቀሩና የተፈለፈሉ በመሆናቸው ነው። ወለሉም ጣራውም ገድግዳውም መስኮቱም መዝጊያውም ሁሉም ከደንጊያ ውስጥ የተጠረበ ነው። ለእያንዳንዱም ቤተ ክርስቲያን የአጼ ላሊበላን የክርስቲያን ሃይማኖት የሚያንጸባርቅ መንፈሳዊ ስም ተሰጠ። ለምሳሌ ቤተ ደናግል፣ ቤተ ማርያም፣ ቤተ መድኃኔ ዓለም፣ ቤተ መስቀል በሚሉት ስሞች የተሰየሙ ሕንጻዎች አሉ።

እነዚህ የዓለት አብያተ ክርስቲያናት ልዩ በሆነ አሠራር የተሠሩ ስለሆኑ እስከ ዛሬ በአገር ተወላጅም ሆነ በውጭ አገር ከሚመጡ ጎብኚዎችም ዘንድ ከፍተኛ አድናቆትን ያተረፉ ሆነው ይገኛሉ።

ያሉበት ስፍራ በአሠራው ስም ተሰይሞ ደብረ ገሊላ ወይም ላሊበላ ተብሎ ተጠርቶአል።

ሌሎች ነገሥታትም ምናልባት ላሊበላን ባይወዳደሩትም ብዙዎቹ በዘመናቸው አብያተ ክርስቲያናትን እያሠሩ ለመጭዎች ትውልዶች አቆይተዋል።

6. ሰባኪዎች ቃለ እግዚአብሔርን ያስፋፉ ነበር

የክርስትናን ሃይማኖት ለማስፋፋት ነገሥታት በሚያደርጉት ጥረት የዘመኑ መምህራንና መከላከል ይደግፉአቸው ነበር። እንዳንደቸም የታወቁ ሰባኪያን ሆኑ። ለእነርሱም ምሳሌ አድርገን የምንጠቅሰው በ1313 ዓ.ም. ገደማ በሞት ከዚህ ዓለም የተለየውን አባ ተክለ ሃይማኖትን ነው።

አባ ተክለ ሃይማኖት- በሸዋ አገር የመጀመሪያውን ገዳም አባ ተክለ ሃይማኖት ነው ይባላል። የኢትዮጵያ የታሪክ መጻሕፍት እንደሚተርኩት በሸዋ አገር ተወልዶ አድጎ የመጀመሪያ ትምህርቱን በዚያ ከተማሪ በኋላ የቤተ ክርስቲያን ዲያቆን ሆነ። ሆኖም በዲቄና አገልግሎት ብቻ አልተወሰነም። በበለጠ ሕይወቱን ለመንፈሳዊ ሥራ ሊሠዋ ስለፈለገ ገዳም ለመግባት ከትውልድ አገሩ ተነሥቶ ላስታ ወደሚባል ሰሜን አገር መጣ።

በገዳም ተማረ

ደብረ ሐይቅ በሚባለው ገዳም ቦታ ተሰጥቶት ተማረ ሆነ። አሥር ዓመት ያህል በገዳሙ ጋላሬ መሪነት መጽሐፍ ቅዱስን ካጠና በኋላ በደብረ ዳምም ጠለቅ ያለ መንፈሳዊ ትምህርት ሲያጠና ቆየ።

በሸዋ ሰበከ

አሥራ ሁለት ዓመት በትግራ አገር ካሳለፈ በኋላ ወደ ሸዋ ተመልሶ መጣ። በዚያን ዘመን የሸዋ አገር ሕዝብ አብዛኛው ክፍል ቃለ እግዚአብሔርን ያልሰማ በአረመኔነት ተወጦ የሚኖር ነበርና ተክለ ሃይማኖት ወደ ትውልድ አገሩ እንደ ተመለሰ ሰበከት በግድረግ ክርስትናን ለማስፋፋት ተነሣ። ከእርሱ የተማሩ ተማሪዎችም ይህንኑ ነገር ዓላማ አድርገው ተባበሩለት።

ደብረ ሊባኖስ

በቀን ብዛት ተክለ ሃይማኖት ለወንጌል ሥራው መከከለኛ እንዲሆን ደብረ አስቦ የተባለውን ስፍራ መረጠ። በዚህ ቦታ የተቋቋመው ገዳም በኋላ ደብረ ሊባኖስ ተብሎ ተሰየመ። ከተክለ ሃይማኖት ዘመን ጀምሮ ዝነኛ የሆነ የክርስትና ሃይማኖት ማስተዳደሪያና ማስፋፊያ ስፍራ ስለ ሆነ ገዳሙ ምናልባት ከሌላ የኢትዮጵያ ገዳም ሁሉ የበለጠ ታዋቂነት ያለው ሆኖአል ብንል ከእውነት የራቀ አይሆንም።

ስም ሰማቸው ያልተገለጠ ሰባኪያን

ከመካከለኛው ዘመን መከላከል የሚበልጡት ስም ሰማቸው ያልተገለጠ በታሪክ ዓምዶችም ላይ የሰብከት ወይም የማስተማር ሥራቸው ያልተጻፈላቸው ሆነው ቀርተዋል። ነገር ግን ጨርሰን ልንዘነጋቸው አይገባንም። ምክንያቱም ሁሉም ተክለ ሃይማኖትን ባይመስሉና ባያክሉም ሕዝብን የእግዚአብሔር ቃለ ለማስተማር የነቁና የተጉ፤ እንደ አቅማቸውም ወንጌልን የማሠራጨት ፍላጎት ያደረባቸው ሰዎች በመካከላቸው እንደ ነበሩ ለማመን እንችላለን። እነዚህም በመካከለኛው ዘመን የክርስትና ሃይማኖት በኢትዮጵያ እንዲስፋፋ ትልቅ አስተዋጽኦ እንዳበረከቱ የታመነ ነው።

7. መዝሙረኛው ያሬድ

የቤተ ክርስቲያን የቅዳሴ ሥነ ሥርዓት ተዘጋጀ

አብያተ ክርስቲያናት በተተከሉበት ስፍራ ሁሉ ምዕመናን ይሰበሰቡ የነበረው የጥምቀትን ጸጋ ለማግኘትና ቅዱስ ቁርባንን ለመቀበል ብቻ ሳይሆን በጸሎት በምስጋናም እግዚአብሔርን ለማክበር ጭምር ነው። ለዚህም በዘመን ብዛት የተለየ የቅዳሴ ሥነ ሥርዓት ተዘጋጀ። ለሥነ ሥርዓቱም ድምቀትን የሚሰጡ መዝሙራት ውበትም ያላቸው ዜማዎች ተደረሱ። እስከ ዛሬም የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ምዕመናን በደጀሰላሙ በሰንበት ዕለት በሚሰበሰቡበት ቁጥር ዲያቆናትና ካህናት እነዚህን መዝሙራትና ዜማዎች በቅዳሴላቸው ላይ ያሰማሉ።

መዝሙርና ዜማ ከማን ተገኘ?

የቤተ ክርስቲያኒቱ መዝሙራት በማን ተደረሱ? ዜማዎቿንስ ያዘጋጀ ግን ይሆን? ተብሎ ቢጠየቅ ምናልባት አንድ ብቻ ሳይሆን ልዩ ልዩ ሙዚቀኞችና ደራሲያን ድርሻቸውን ሳያበረክቱ አልቀሩም ብሎ የሚያስብ ሰው ይኖር ይሆናል። ይሁን እንጂ እንደ ኢትዮጵያ ትውፊት ወይም አረታሪክ የሆነ እንደሆነ የቤተ ክርስቲያኒቱ ጥንታዊ መዝሙርና ዜማ የተገኘው ከአንድ ሰው ነው። ይኸውም በስድስተኛው ክፍለ ዘመን ውስጥ የኖረው ያሬድ የተባለው የቤተ ክርስቲያን ዲያቆን ነው።

የሚተረክለት ታሪክ እውነተኛነቱ አሌ በማይባል ማስረጃ የተረጋገጠ ባይሆንም ያሬድ በመዝሙርና በዜማ ረገድ ለቤተ ክርስቲያኒቱ ያበረከተው ከፍተኛ አገልግሎት መናፋ አሙን ነው።

የያሬድ ታሪክ

በአክሱም አካባቢ ተወልዶ በልጅነቱ ትምህርት ቤት ገባ ይባላል። በትምህርቱ ግን ደካማ ሆኖ የዳዊትን መዝሙራት በቃል ማጥናት ቢያቅተው ተበላጭቶ ትምህርቱን ለትቆ ወደ በረሀ ሸሸ። ከዚያም በአንድ ስፍራ ቁጭ ብሎ ሲተከዝ ሳለ አንዲት ትል በዛፍ ግንድ ላይ ለመውጣት ስትሞክር አየ። ቀስ ብላ መንገድዋን ወደ ላይ ስትቀጥል ሳለች ደክሞአት ወደ መሬት ወደቀች። እንደገናም ብትሞክር መንገድዋን ካጋመሰች በኋላ ድካም አሸንፎአት ለሁለተኛ ጊዜ ወደ መሬት ወደቀች። ብዙ ጊዜ በዚህ ዓይነት ደጋግማ ደጋግማ እየሞከረች ስትፍጨረጨር ያሬድ ይመለከታት ነበር። ብዙ ጊዜም ከለፋች በኋላ እንደ ምንም ጥራ ግራ ግንዱን በሙሉ ወጥታ አሰበችው ቦታ ለመድረስ ቻለች።

የእርስዋ ትዕግሥትና ጥረት ሁሉ ለያሬድ ትምህርት ሆነለትና ትምህርቱን ለመቀጠል ወደ አስተማሪው ተመልሶ መጣ። የማስታወስ ችሎታውም ወዲያው ተአምራታዊ በሆነ መንገድ ተሻሻለለትና ጥናቱን በሙሉ አላምር አጠናቀቀ።

ከእግዚአብሔርም ልዩ የሆነ የዜማ ችሎታ ተሰጠው። መዝሙራትንም ዜማዎችንም በብዛት ማዘጋጀት ጀመረ። ለዓመቱ ሰንበታት ሁሉ የሚበቁ ዜማዎችና መዝሙራት በእጁ ተደረሱ። እስከዛሬም በየቤተ ክርስቲያኑ ይዘመራሉ ይባላል።

ከዚህ ላይ በተለይ ያፈድን የጠቀስነው በብዛት ለግብርና መዘምራት እንደ ምሳሌ ሊሆን በመቻሉ ነው። ከእርሱ ዘመን ወዲህ ከትውልድ ወደ ትውልድ ወጣቶች የቤተ ክርስቲያንን ቅኔና ዜግ ሲግሩ ቆይተዋል። የብዙዎችንም ታሪክ ባናውቀውም በዝግሬአቸው አግካይነት ቅኔና ዜግ እንደ ቤተ ክርስቲያን መንፈሳዊ ቅርስ ሆኖ እስከ ሃሬ ተጠብቆ መገኘቱን እናያለን።

ጥያቄዎች

1. ለአክሱም መንግሥት ክርስቲያኖች የተተረጎመላቸው መጽሐፍ ቅዱስ በየትኛው ቋንቋ የተጻፈ ነው?
2. በመካከለኛው ዘመን የተቋቋሙ ገዳማት ለቤተ ክርስቲያኒቱ ኑሮና እድገት እንዴት ያለ ጥቅም ሰጥተው ኖረዋል?
3. የዘመኑ ነገሥታት ምን ምን በማድረግ በኢትዮጵያ ውስጥ የክርስትናን ሃይማኖት ያስፋፉ ነበር?
4. እጼ ላሊበላ ዝነኛ ንጉሥ ሊሆን የቻለው ምን በመሥራቱ ነው?
5. አባ ተክለ ሃይማኖት የእግዚአብሔርን ቃል ያስፋፉበት ክፍለ አገር ስሙ ማን ነው? በዚህ አገር ሲያገለግሉ ላለ የተቀመጡበት ገዳም የትኛው ነው?
6. ያፈድ የኖረበት ክፍለ ዘመን ሰንተኛው ነው? ስለ አገልግሎቱስ የኢትዮጵያ ታሪክ ምን ብሎ ያስተምረናል?

ሐሳብና አስተያየት

1. ክርስቲያን በዚህ ዓለም ፈተና መካከል የመጽሐፍ ቅዱስን ቃል መስማት ግንብብና ግጥኖች አስፈላጊው እንደሆነ ገልጽ ነው። ከዚህ ጋር ቀጥሎ ያሉትን ጥቅሶች ይመልከቱ፡ መዜ.119:105፣ ዮሐ. 15:7-8፣ 1ኢጥ. 2:2-3።
2. በአገር ውስጥ ቤተ ክርስቲያንን መትከል መልካም ነው። ነገር ግን በቂ ላይሆነ ይችላል። የቦታው ክርስቲያኖች ምንን ቢዘነጉ?

ምዕራፍ አራት

ሀ. በኢትዮጵያ የእስልምና ሃይማኖት መስፋፋት ስለመጀመሩ

ጀሐድ በመጀመሪያ አልተደረገም

የእስልምና ሃይማኖት በዓረብ አገር ከተመሠረተ በኋላ ተከታዮቹ በግዲቴራንያን ባሕር ዙሪያ በነበሩት አገሮች ውስጥ እስልምናን ለማስፋፋት ሲሉ ጀሐድ ወይም ቅዱስ ጦርነት የግባለውን ያደርጉ እንደነበር ከዚህ በፊት ሰምተናል። ብዙዎች ክርስቲያኖች አገሮችም የእስልምና ግዛቶች የሆኑት በዚያን ጊዜ ነው።

በባሕር ማዶ ኢትዮጵያ የዓረብ አገር ጎረቤት ስትሆን በእርስዋ ላይ የጀሐድን ጦርነት ማድረግ ምናልባት ለእስላሞች አያስቸግራቸውም ነበር። እስከዚህ ድረስ ግን አልደረሱም። የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በኢትዮጵያ ክርስቲያኖች ላይ የጦርን መሣሪያ ሳያነሡ ለብዙ መቶ ዓመታት በመልካም ጉርብትና በሰላም መኖራቸውን ታሪክ ይናገራል።

ከባሕር ዳርቻ እስከ አገር ውስጥ ግዛቶች

ይሁን እንጂ በኢትዮጵያ ቢሆን የእስልምና ሃይማኖት ቀስ እያለ በሕዝብ መካከል ማስፋፋትን ሳይጀምር አልቀረም። በተለይም በቀይ ባሕር ዳርቻ በነበሩት ወደቦች በአካባቢአቸውም ለንግዳቸው ሲሉ ከዓረብ አገር ገብተው የተቀመጡት እስላሞች ቁጥራቸው እየበረከተ ሄደ። እነርሱም ከአገሩ ተወላጅ ጋር ባደረጉት የንግድና የጋብቻ ገንኙነት ትንሽ በትንሽ የሃይማኖታቸውን ትምህርት ለማሳወቅ መንገድ አገኙ።

በዘመን ብዛት ደግሞ እስልምና በአገሪቱ ዳርቻና በባሕር ወደቦች ከመወሰን አልፎ ወደ ኢትዮጵያ የውስጥ ግዛቶች እየተሠራጨ መምጣትን ጀመረ። በተለይም በአሥረኛውና በአሥራ ሁለተኛው መቶ ዘመን መካከል ብዙዎች የኢትዮጵያ ምሥራቅ አገሮች የነበሩበትን አምልኮ ለቅቀው እስላሞች ሆኑ።

የእስላም መንግሥታት

ግዛታቸው እንደ ኢትዮጵያ ምድር ቢቆጠር ራሳቸውን የቻሉ ከኢትዮጵያም ንጉሥ ነጻ ለመሆን የፈለጉ የተለያዩ የእስላም መንግሥታት ተቋቋሙ። ወደ ምሥራቅ ወደ ደቡብ የነበሩት በስም ሰማቸው የታወቁት ይፋት፣ ደዋሮ፣ ፈጠጋሮ፣ ሀዲያ፣ ባሌና አዳል የተባሉ ስድስት መንግሥታት በታሪክ ተጠቅሰው ይገኛሉ።

አንዳንድ ጊዜ ከኢትዮጵያ ንጉሥ ዙፋን ተገንጥሎ መኖር ቢያምራቸው ለንጉሥ አንገብርም በማለት ይሸፍኑ ነበር። በሌላ ጊዜ ደግሞ ከንጉሥ ጋር በመስማማት የሚገብሩበት ጊዜ ነበር።

እነዚህ ንዑሳን የእስላም መንግሥታት ለክርስቲያኖች አደገኞች የሆኑት ሰይፋቸውን መዝዘው ለጦርነት በታጠቁ ጊዜ ነው። ወረድ ብለን እንደምናየው በተለያዩ ጊዜአት ውስጥ የኢትዮጵያ ነገሥታት ለክርስትና ሃይማኖታቸው ለመከላከል ሲሉ እስላሞችን በጦርነት መግጠም ግዴታ ሆነባቸው።

በዚያን ዘመን ክርስቲያኖችና እስላሞች በሰላም አብሮ መኖርን ገና አልተማሩም ነበርና ውጊያዎቹ ለብዙ ደም መፋሰስ፣ ለብዙ ንብረትም መበላሸት ምክንያት ሆኑ።

ለ. በአጼ ዓምደ ጽዮን ዘመነ መንግሥት ስለ ተደረጉ ጦርነቶች

የዓምደ ጽዮን ዘመነ መንግሥት ከ1314 ዓ.ም. እስከ 1344 ዓ.ም. የቆየ ሲሆን በኢትዮጵያ ሠላላ ዓመት ነገሠ።

ካህናትና መነኩሳት ነቀፉት

በዘመነ መንግሥት መጀመሪያ ላይ ለሃይማኖት ጉዳት ብዙ ጥንቃቄ የሚያደርግ ሰው አልነበረም። በአካሄዱም ከክርስቲያን መንገድ ፈቀቅ ማለቱ አልቀረም። የቤተ ክርስቲያን መሪዎችም ሊዘልፉትና ሊገሥዱት ቢሞክሩም ተግዛድን መቀበል ፈንታ በቁጣ በካህናት ላይ ተነሣ። ከነቀፉት መነኩሳት አንዱም ክፉኛ ተገረፈ። በተገረፈበት ምሽት ግን ይህ ድርጊት የተፈጸመባት ከተማ በጋይለኛ እሳት ታያይዛ ብዙ ቤቶች በቃጠሉው ውስጥ አመድ ወደ መሆን ተለወጡኝ።

አስተሳሰቡ ተለወጠ

ካህናት የሆነውን ነገር አይተው፡- መነኩሴው ተገርፎ ደሙ ስለ ፈሰሰ ነው አሉ። ለንጉሥ ግን ምናልባት ባይመስለውም የእሳቱን አደጋ ካየ በኋላ ተለወጠ። ሌላ ሰው ሆነና የክርስትና ሃይማኖት ከአገር እንዳይጠፋ እስላሞች የሆኑትን ወራሪዎች መዋጋት ጀመረ። ታሪኩን ለማንበብ የምንችለው የጥንት ዘመን ነገሥታት ጸሐፊዎች ባዘጋጁት የቤተ መንግሥት ታሪክ ላይ ነው።

የሳብር አድ ዲን የሌሎችም ውጊያዎች

በዚህ ታሪክ ላይ እንደምንመለከተው ሳብር አድ ዲን የተባለ አንድ የእስላም መሪ ነበር። በባለ ታሪኩ አባባል፡- እኔ የኢትዮጵያ ንጉሥ ለመሆን እፈልጋለሁ፤ እኔም በደንገግሁት ሕግ መሠረት ክርስቲያኖች እንዲገዙልኝ አደርጋለሁ፤ የእነርሱን አብያተ ክርስቲያናትም አፈራርሳለሁ፤ ወይም መስጊዶች ወደ መሆን እለውጣቸዋለሁ ብሎ ተነሣ። ዓምደ ጽዮንም ይህን ሰምቶ ለጦርነት ተዘጋጀ። ታሪክ ጸሐፊውም እንደ ጻፈው በእግዚአብሔር ፈቃድ ጠላትን አሸንፎ ተመለሰ።

ይህም ከሆነ በኋላ ሌሎች የእስላም መንግሥታትም ዓምደ ጽዮንን ለማስጨነት በአንድነት ተሰለፉ። አዳልና ሞራ የተባሉት ግዛቶች በዚህ ዓይነት ተባብሩበት። ይህም ላይበቃ ቀርቶ ሰባት የተለያዩ የእስላም ክፍለ አገሮች ንጉሡን ለመዋጋት የተነሡበት ጊዜ አለ።

በእነዚህ ውጊያዎች ላይ ብዙ ሙስሊሞችና ክርስቲያኖች አልቀዋል። አብያተ ክርስቲያናትም ተቃጠሉ። ክርስቲያኖችም በብዛት ተማረኩ። በፈቃዳቸውም ሳይሆን በእስላሞች ተገድደው የሰለሙት እጅግ የበረከቱ ናቸው። የተፈጠረው ጭንቀት ክፍተኛ ቢሆንም ግን የእግዚአብሔር ፈቃድ ሆኖ ክርስቲያኑ መንግሥት በዚህ ሁሉ መካከል አልተደመሰሰም።

ሐ. ዘርዓ ያዕቆብ

አርፄ በድላይን አሸነፈ

ከ1434 እስከ 1468 ዓ.ም. ድረስ የነገሠው ዘርዓ ያዕቆብ እንደ ዓምደ ጽዮን ከእስላሞች ጋር ውጊያ አድርጎአል። በጥንታዊው ታሪክ እንደ ተጻፈ ሁሉ በደዋሮ ክፍለ አገር አርፄ በድላይ የተባለ የእስላም መሪ ነበር። እርሱም ብዙ ወታደር ሰብስቦ ዘርዓ

ያዕቆብን ሊጥጋው ተነሣ። ድል ገን የዘርዓ ያዕቆብ ሆነ። እርጭም በውጊያው ላይ በጦር ተወግቶ ሞተ።

ሃይማኖትን ለመመሥረት በኃይል ተጠቀመ

ዘርዓ ያዕቆብ ብርቱ ተዋጊ ከመሆኑም በላይ የክርስትና ሃይማኖት በመላ ኢትዮጵያ እንዲመሠረትና እንዲከበር፣ አረመኔነትም ተወግዶ እንዲቀር ብዙ ጥረት አድርጎአል። ሰው ሁሉ ደግሞ እንደ ፈቃዱ እንዲሠራ በኃይል ከመጠቀም አልተመለሰም። የማይታዘዙለትም ቢኖሩ በኃይል ይቀጣቸዋል።

ለምሳሌ፡- የመንግሥቱ ዜጋ ሁሉ፡- የአብ፣ የፀልድና የመንፈስ ቅዱስ የሚሉት ቃላት ያሉበትን ክታብ በገንባሩ እንዲሸከም ይሁን፤ እንዲሁም በቀኝ እጁ ላይ፡- እምላክ በሆነ በክርስቶስ ስም ሰይጣንን ከጀአለሁ የሚሉትን ቃላት ሰው ሁሉ ይሸከም፣ በግራ እጁ ደግሞ ዳሴክ እርጉም ነውና ከጀየለሁ፣ የዓለም ፈጣሪ እናት የግርያም አገልጋይ ነኝ የሚለውን ጽሑፍ እየተሸከመ ይኑር በማለት አዋጅ አላወጀ። ላሊክ የክቱ ጋኔን ስም ነው።

ይህን አዋጅ በተግባር ለማክበር የማይፈልግ ሰው ቢኖር ኃይለኛ ትግት ይደርስበታል። ሰውም ከሰው ጋር ነገር ኖርበት ባላጋራውን ለመጉዳት ሲል በንጉሥ አዋጅ እየተጠቀመ፡- እገሌ የንጉሥን ትእዛዝ አላከበረም የማለትን የሐሰትን ክስ በማበጀት ጥፋት ሳይኖርበት በሞት እንዲቀጣ ለማድረግ ይችላል። ይህም ብዙ ጊዜ የሆነ ነገር ነው። ከዚህም ሁሉ የተነሣ ዘርዓ ያዕቆብ በጣም የተፈራ ንጉሥ ሆነ።

ሆኖም በሃይማኖት በኩል ያከናወነው ሥራ በዚህ ብቻ አልተወሰነም። ክርስትና በበለጠ በአገር ውስጥ እንዲመሠረት በማለት አያሌ አብያተ ክርስቲያናትንና ገዳማትን አሠርቶአል።

ስለ በዓላትና ስለ ክርስትና ትምህርት ያሳወጀው አዋጅ

የቤተ ክርስቲያን በዓላት ተከብረው እንዲውሉ ጥብቅ ትእዛዝ አስተላለፈ። እሑድ ብቻ ሳይሆን ቅዳሜም እንደሰንበት ተቆጥሮ እንዲከበር ወሰነ። ሠላላ ሶስቱም የግርያም በዓላት፤ በየወሩም የሚከበረው የሚካሄድ በዓል፤ እንዲሁም የክርስቶስ የሰደት በዓል በሚገባ ተከብረው እንዲውሉ ለሕዝብ ክርስቲያኑ አዋጅ አስነገረ። በየቤተ ክርስቲያኒቱም ደጅ ደግሞ ወንዶችም ሴቶችም ቅዳሜ ቅዳሜ እየተሰበሰቡ ከቄሶች የሃይማኖትን ትምህርት እንዲማሩ አዘዛቸው። ቄሱም በበኩሉ ትእዛዙ እንዲፈጸም የማድረግ ገዴታ አለበት።

ይህ ሁሉ ሲታሰብ ዘርዓ ያዕቆብ ሰው ሁሉ ክርስቲያን እንዲሆን በሕግ ለማስገደድ መሞከሩ፣ የማይፈልጉትንም ማሠቃየቱ የሚደገፍ ነገር ባይሆንም ለቤተ ክርስቲያን እድገት ያበረከተው አስተዋጾ ብዙ ነው ማለት ትክክል ይሆናል።

መ. በመጽሐፍ ቅዱስ ተመርተው ስሕተት ነው ያሉትን ነገር ለማረም ተነሡ

ባለፈው ምዕራፍ እንደተመለከተው የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ምዕምናን ሰገደትና አምልኮ በሕግና በንጉሣዊ ትእዛዝ የተወሰነ ሆነ። እያንዳንዱ በመሰለው መንገድ ሳይሆን ሁሉም የቤተ ክርስቲያን መሪዎችና የአገሩ ንጉሥ በደነገጉት መሠረት እግዚአብሔርን እንዲያመልኩት ይረዳቸው ነበር።

የማርያምና የመስቀል ሰገደት

በዚህ አምልኮ ውስጥ ልዩ ልዩ ዓይነት ሰገደት አለ። ለምሳሌ የዓለም ፈጣሪና የመድኃኒታችን እናት ናትና ክርስቲያን ሁሉ ለማርያም ሰገደት ማድረግ አለበት የሚለው አስተያየት በቤተ ክርስቲያን የተለመደ ሆነ። ስለ ዘርዓ ያዕቆብ በተጻፈው ክፍል እንደ ተመለከተውም ደግሞ ይህ ሰገደት ለሁሉም እንደ ግዳጅ ተቆጠረ።

እንዲሁም ደግሞ፡- የመድኃኒታችን የመሞቱ ምልክትና መታሰቢያ ነውና ክርስቲያን ሁሉ ለመስቀል መሰገድ አለበት የሚለው ሐሳብ በቤተ ክርስቲያን ተቀባይነትን አግኝቶ በክርስቲያኖች መካከል ትክክለኛ ነው ተብሎ ተለመደ።

ሌላም ዓይነት ሰገደትና ሥነ ምግባር

ሌላው ተመሳሳይ ልዩ ልዩ ዓይነት ሰገደትና አክብሮት በምዕመናን ዘንድ እየተለመደ ስለሄደ በዘመን ብዛት እንደ ሕግና ደንብ እስከ መቆጠር ድረሰ።

ለማርያም ብቻ ሳይሆን ለልዩ ልዩ ቅዱሳን ለመላእክትም ሰገደት ማድረግ ተለመደ። ለንጉሥም ሰገደት ማድረግ ተገቢ ነው የተባለበት ጊዜ ነበር። በደጅ ሰላሙ መሳለም እንደ መልካም ምግባር ተቆጠረ። ቅዱሳን የተባሉትንም ስፍራዎች መጎብኘትና ከዚያም ሰገደት ማድረግ እንደ ትልቅ ነገር የሚቆጠር ሆነ።

በከፊል ባህሉን ያልተቀበሉት

ከዘመን ወደ ዘመን በቤተ ክርስቲያን የተለመደውን ይህን የመሰለውን ሁሉ እንደ ክርስቲያን ባህል የተቆጠረውን ክርስቲያኖች ሁሉ ተቀብለውት ኖሮአልን? አይደለም፤ ያልተቀበሉት ነበሩ። ለምሳሌ ዘርዓ ያዕቆብ እሑድ ብቻ ሳይሆን ቅዳሜም እንደ ሰንበት ተቆጥሮ መከበር አለበት ብሎ ባላወጀ ጊዜ የቤተ ክርስቲያን ሰዎች ስሕተት ነው በማለት ተቃውሞአቸውን አሰሙ። ሆኖም የንጉሥ ትእዛዝ ነውና ሕግ ሆኖ ጻና።

ወረድ ብለን እንደምናየው በሰንበት ነገር ብቻ ሳይሆን በሌላም የባህል ጉዳይ ላይ የሰው አለመስማማት ተገለጠ።

የእስጢፋኖስ ታሪክ

በዘርዓ ያዕቆብ አባት በአጼ ዳዊት ዘመነ መንግሥት በትግሬ ክፍለ አገር አጋሜ በተባለው አውራጃ ሰቡሐ ከምትባል ቀበሌ በቤተ ክርስቲያን ለልዩ እንቅስቃሴ መነሾ ምክንያት የሆነ አንድ ልጅ ተወለደ።

ሕፃኑ ገና ሳይወለድ አባቱ ሞቶ ነበርና ልጁ ተወልዶ ካደገ በኋላ በመጀመሪያ የኖረው ከአጎቱ ጋር ነው። ከእርሱም እረኝነትን፤ አደንን ይህን የመሳሰለውንም ተማረ። ከአጎቱ ኮብልሱ በመጥፋት ወደ ገዳም ገባ። ቆየጻ ወደሚባለው ገዳም ደርሶ ከዚያ ሳሙኤል በተባለ ባሕታዊ ይመከር ነበር። የገዳሙም ሰዎች እስጢፋኖስ ብለው ሰየሙት።

ጽድቅን ለማግኘት ተጣጣሪ በጣም አድርጎ ያስብ የነበረው ስለ ነፍሱ ደገንነት ነውና መነኩሴ በመሆን በእግዚአብሔር ፊት ጽድቅን ለማግኘት የሚችል ስለ መሰለው አጥብቆ ሰውነቱን በማስጨነቅ በጾም በጸሎትም ይተጋ ነበር።

ኃጢአቱ ተሰምቶት ገን በዚህ ሁሉ ሊጽናና አልቻለም። መጽናናትን ያገኘው በእግዚአብሔር ቃል አጥካይነት የደገንነት መንገድ በተከሰተለት ጊዜ ነው። መጽሐፍ ቅዱስንም በደስታ የሚያጠና ሆነ። ሌሎችንም ለማስተማር ፍላጎት አደረበት።

በማስተማሩ ታሰረ- የእውነትን ቃል ለማስተማር የሚፈልግ ሰው ቢኖር ምን ጊዜም ቢሆን ተቃዋሚ አይጠፋም። የእስጢፋኖስንም ስብከትና ትምህርት ለማገድ ሲሉ ተቃዋሚዎች ሶስት ዓመት እንዲታሰር አደረጉ።

ተከታዮችን አገኘ- ከተፈታ በኋላ ግስተማሩን ቀጠለና ብዙ ተከታይ ሰላገኘ በልዩ ልዩ ስፍራዎች የምዕመናንን ግንባርች አቋቋመ። እነርሱም እንደ መምህራቸው እንደ እስጢፋኖስ መጽሐፍ ቅዱስን በጥንቃቄ የሚመረምሩ ከመሆናቸውም በላይ በዚህ መጽሐፍ ብቻ መመራት አስፈላጊ መሆኑን የሚገነዘቡ ሆኑ። ይህም ሲሆን በአገር ውስጥ ሥር የሰደዱትን አንዳንድ የቤተ ክርስቲያን ልማዶች ለመከተል አልፈለገም።

ለምሳሌ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሌለ ነገር ነውና ለማርያም ስግደት ማድረግ አይገባም ይሉ ነበር። እንዲሁም ለመስቀል አንሰግድም፤ ለንጉሥም አንሰግድም ይሉ ነበር።

በእምነቱ ሞተ- እንዲህ ከማለታቸው የተነሣ ብዙዎቹ እንደ መናፍቃን ማለት እንደ ሐሰት አስተማሪዎች ይቆጥሩአቸው ነበር። ዘርዓ ያዕቆብም በነገሠ ጊዜ ስለ አዲሱ ትምህርት ሰዎቶ ኖሮ እስጢፋኖስን አስጠርቶ እንዲታሰርና እንዲገረፍ አስደርጎአል። በኋላ ገን ተፈትቶ እንዲሄድ ፈቀደለት።

ትንሽ ቆይቶም ንጉሡ በአንድ ጉዳይ ወደ አክሱም ወረደ። እስጢፋኖስም ወደ እርሱ እንዲመጣ ቢልክበት ሳይመጣ ቀረ። ንጉሡ ተናጅዶ እርሱን በርተሎሚዎስ የተባለውንም የእምነት ጓደኛውን በግድ አስመጥቶ ሁለቱን ከቶኛ አሠቃያቸው።

ከዚህ ሥቃይ በኋላ ተለቀቁ። ሆኖም እስጢፋኖስ ለረጅም ጊዜ በነጻነት እንዲኖር አልተፈቀደለትም። ጠላቶቹ እንደገና ተነስተውበት ለንጉሥ፤ ለማርያም፤ ለመስቀልም ባለመስገዱ ከሰሱትና ታስሮ ወደ ሸዋ እንዲመጣ ተደረገ።

ከዚያም ሰውነቱ ፈጽሞ እንደ ውጋ እስኪሆን ድረስ ከተሠቃየ በኋላ ወደ ሞት አቅራቢያ መድረሱ ተሰምቶት ያመነበትን የክርስቶስን ስም ሶስት ጊዜ በመጥራት በእምነቱ ከዚህ ዓለም ተለየ።

የትምህርቱ ተከታዮችም ተሰደዱ

ዘርዓ ያዕቆብ የግርያም፣ የመስቀልም፣ የቅዱሳንም ስግደት ትክክለኛ ነው በማለት በነገሩ ያልተሰማሙትን ቢያሳድዳቸውም ስግደቱንም የሚደግፉትን መጻሕፍት ቢያዘጋጅም የእስጥፋኖስ ተከታዮች በቶሎ አልጠፉም። እምነታቸው በመጽሐፍ ቅዱስ የተደገፈ መሆኑን ስላወቁ የንጉሡን ቁጣ ሳይፈሩ በእምነታቸው ጸኑ። ጽናታቸውም መከራ ሳያስከትልባቸው አልቀረም።

ለምሳሌ በቤተ ክርስቲያን አኳያ በመንገድ ቢያልፉ በገድ ለቤተ ክርስቲያንና ለመስቀል እንዲሰግዱ ተብሎ በቤተ ክርስቲያን አቅጣጫ በሚገኘው መንገድ ሁሉ መስቀል እንዲቆም ንጉሥ አዘዘ። ለማየትም የንጉሥ ወታደሮች ከዚያ ያደፍጣሉ። የቤተ እስጢፋኖስ ክርስቲያኖች ሳይሰግዱ ቢያስልፉም ተይዘው ይታሠራሉ። ድብደባም ይቀምሳሉ፤ ይገረፋሉም። ሌላም አሠቃቂ የሆነ ቅጣት ይደርስባቸዋል። ከመጉላላትም ብዛት የተነሣ በእምነታቸው የሞቱም በርከት ያሉ ናቸው።

ይህ ስግደት ከዘርዓ ያዕቆብ ቅጥሶው በነገሡት በአጼ በእደግርያምና በአጼ እስክንድርም ዘመን መንግሥት ታሪክ አልፎ።

እነዚህ ክርስቲያኖች በቤተ ክርስቲያኒቱ ሕግና ሥርዓት ውስጥ አንዳንድ ስሕተት ተገኝተዋል፤ መታረምም አለበት፤ የክርስትናንም ሕይወት አያጎለምስም እስከ ማለት የደረሱት መጽሐፍ ቅዱስን ብቻ የእምነትና የኑሮ መመሪያና አብነት አድርገው ስለያዙ ነው።

ወደ ፊት እንደምናየው በአውሮፓ አገሮች ውስጥ ተመሳሳይ የቤተ ክርስቲያን መታደስ እንቅስቃሴ በግርቲን ሉተርና በተከታዮቹ አማካይነት ተጀምሮ ብዙ መስፋፋትን አግኝተዋል።

ሠ. የግራኝ መሐመድ ጦርነቶች

በኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያን ላይ እጅግ ከባድ ጭንቀት የደረሰበት በግራኝ መሐመድ ዘመን ነው።

በዚህ ስም የተሰየመው ሰው 1506 ዓ.ም. በሐረር ክፍለ ሀገር ተወለደ። አንዳንድ የታሪክ መርግሪዎች እንደሚሉት አባቱ የሐረር ተወላጅ ሲሆን እናቱ በትውልድ የሶማሌ ናት። ታሪክ ነገሥት እንደሚተርከው ስምዋ ሽምስያ ነው፤ በሃይማኖትም እስላም ናት። አባቱም ገራድ ኢብራሂም ይባላል። የልጁ ትክክለኛ ስም አህመድ ኢብን ኢብራሂም ኤል ቃዚ ነው። ይሁንና በሥራ ጊዜ ሆነ በጫዋታ በግራ እጁ ከቀኝ እጁ እኩል የመጠቀም ችሎታ ስላለው ግራኝ የሚለውን ተጨማሪ ስም አወጡለት።

የቱርኮች ማደፋፈር

ግራኝ መሐመድ ገና በልጅነቱ ሳለ በግብጽ አገር እስላሞች የሆኑ ቱርኮች አገሪቱን በጦርነት አሸንፈው ግዛታቸው አድርገው ይዘዋት ነበር። ይህም በቀይ ባሕር አካባቢ በነበሩት አገሮች ውስጥ ብዙ ለውጥ ያመጣ ነገር ሆነ። ቱርኮች እስላሞች ስለሆኑ ድል አድራጊነታቸው የሌሎች አገሮች እስላሞች በያሉበት ሃይማኖታቸውን እንዲያስፋፉ

ማደፋፈሪያና መቀስቀሻ ሆነ። ከዚህም በላይ ተርኮች ጀሐድ የተባለውን የእስላሞችን የተቀደሰ ጦርነት ለማንሣት ሲሉ ጎረቤት የሆኑት ሕዝቦች ከዚህ በፊት አይተውትና ተጠቅመውበት የማያውቁትን አዲስ የጦርነት መሣሪያ ይልኩላቸው ጀመር። አዲሱም መሣሪያ ጠመንጃ ነው። በአዲሱ መሣሪያ እንዴት እደሚጠቀሙበት ደግሞ ተርኮች አሠልጣኞችን ጨምረው ላኩ። ከዚህ ሁሉ የተነሣ እስላሞች ክርስቲያኖችን ለመዋጋት ድፍረት አገኙ ብለን ልንገምት እንችላለን።

ግራኝ ለአዳሎች መሪ ሆነ

የኢትዮጵያን ክርስቲያኖች ለመዋጋት ዝግጁዎች ሆነው የተገኙት በምሥራቅ በኩል የነበሩት አዳሎች ናቸው። ለእነርሱም ግራኝ መሐመድ የጦር መሪአቸው ሆነ።

ጦርነት በተቀሰቀሰ ጊዜ በእንዳንድ ግጥሚያ ላይ ክርስቲያኖች አሸናፊዎች ሆነው ሲወጡ በሌላ ጊዜ ደግሞ እስላሞች እያየሉ ክርስቲያኖችን ይመቱና ያሸጉ ነበር።

ውጊያው እየቀጠለና እየተፋፋ። ሲሄድ ግን የእስላሙ ኃይል በክርስቲያኑ ላይ እየጠነከረ መጣ። በተለይም ክርስቲያኖችን ያደክማቸውና ያስደነገጣቸው ያ አስፈሪው ጠመንጃ የተባለው አዲሱ መሣሪያ ነው። ከዚህ መሣሪያ ጋር የክርስቲያኑ ጦርና ጎራዴ ሊወዳደር አልቻለም። ጦርና ጎራዴም የሚጠትሙ ጠላት ወዳለበት ከተደረሰ ነው። ባለጠመንጃው ጠላት ግን በሩቁ ሆኖ በክርስቲያኑ ላይ ጥይት ሊወረውርበት ይችላል። ሁኔታው እጅግ አስፈሪ ሆኖ ተገኘ። ክርስቲያንም የሚያደርገውን ነገር አጣ።

በወረራው የክርስቲያን አገር እጅግ ተጎዳ

ለግራኝ ብዙ ተከታይ የነበረውን እነዚህ ሁሉ በእርሱ እየተግሩ እያሸነፉ ሲሄዱ በደረሱበት ሁሉ ክርስቲያኖችን ያንበረከኩ ነበር። የሰውን ንብረት በመዝረፍ፤ አብያተ ክርስቲያናትን በማቃጠል፤ ቅዱሳት መጻሕፍትንም በማጥፋት፤ በአገር ላይ ያደረሱት ጉዳት ከፍተኛ ነው። ክርስቲያኖችንም በውድ በገድም ወደ እስልምና ሃይማኖት ይመልሱ ነበር። አልሰልምም የሚል ሰው ደግሞ በሰይፍ ስለት መጥቱ አልቀረም።

የጥንቱ ባለታሪክ ቃል

የአጼ ልብነ ድንግልን ታሪክ የጻፈው ጥንታዊ ባለታሪክ ይህን ከባድ ወረራ አንሥቶ ሲተርክልን እንዲህ በማለት ነው፡-

እስከዚህ ዘመን ድረስ አገራችን በጠላት አልተወረረችም ነበር፤ የሰው እልቂትም አልታየም ነበር። ነገሥታትም ብዙዎች ነገሥታትን አሸንፈው ነበር። ዓምደ ጽዮን ጦር ሠራዊቱን ከመሰብሰቡ በፊት እንኳን አሥር ነገሥታትን አሸንፈ። አገራችን በጠላት መወረርዋ የተጀመረው በናሐድ ልጅ በአጼ ልብነ ድንግል ዘመን ነው።

በዚያን ጊዜ እስላሞች ድል አድራጊዎች ሆነው ወጡ። በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ላይ ኃይል አገኙ። በምሥራቅ፤ በምዕራብ፤ በሰሜን በደቡብም በተዋጉበት ስፍራ ሁሉ ድል አድራጊዎች ሆነው ተገኙ። ግድግዳቸው በወርቅ ወይም በብር ወይም በከበረ የሕንድ አገር ዕንቁ ያጌጠ አብያተ ክርስቲያናትን በሙሉ አፈራረሱ። በሰይፍም የገደሉአቸው

ክርስቲያኖች በጣም የበዙ ናቸው። ወንዶችን ሴቶችንም፤ እንዲሁም ወንዶች ልጆችንም ሴቶች ልጆችንም ግርከው በባርነት ይሸጡላቸው ነበር።

የቤተ ክርስቲያንንም ሃይማኖት ከደው የእስላሞችን ሃይማኖት የተቀበሉት በርከት ያሉ ናቸው። ከአሥር ሰዎች መካከል አንድ ሰው በእምነቱ ጸንቶ መኖሩ ያጠራጥራል።

ከዚህም ሌላ ከሰማርያ ነገሥታት ዘመን ወይም ሁለተኛው ቤተ መቅደስ ከፈረሰበት ዘመን ወዲህ ታይቶ የማይታወቅ ጽኑ ራብ ሆነ።

ንጉሡም ከዙፋኑ ተባርሮ በራብ በጥግት በብርድም በመጉላላት ከበረሀ ወደ በረሀ እየተቅበዘበዘ ሲኖር የመጨረሻ ጭንቀት የደረሰበት ሰው ይመስል ነበር።

የባለታሪኩ ቃል እስከዚህ ድረስ ነው።

ከፖርቱጋል እርዳታ ደረሰ

በዚህ ሁሉ መካከል አጼ ልብነ ድንግል ለችግሩ መፍትሔ ሲፈልግ ከክርስቲያኑ መንግሥት ከፖርቱጋል እርዳታ እንዲያስመጣ የሐንስ ገዢ ቤርሙዲዝ የተባለውን በአገር ውስጥ ቆይቶ የነበረውን የፖርቱጋል አገርን ተወላጅ መልእክተኛ አድርጎ በስውር ላከው። ይህም የሆነው በ1535 ዓ.ም. ነው።

ቤርሙዲዝ ረጅሙን ጉዞ ፈጽሞ ወደ ፖርቱጋል ደርሶ የአጼ ልብነ ድንግልን ለመና ቢያቀርብ የፖርቱጋል ንጉሥ አቤቱታውን በመልካም ፈቃድ ተቀበለው። ይሁን እንጂ የተፈለገው እርዳታ ሳይደርስ ብዙ ጊዜ አለፈ። መልእክተኛው በተላከበት በስድስተኛው ዓመት አራት መቶ የሚያህሉ የፖርቱጋል አገር ወታደሮች በመርከብ ተሳፍረው ወደ ምፅዋ ደረሱ። አዛዦቻቸውም የዝነኛው መርከበኛ የቫስኮ ዳ ጋማ ልጅ ክርስቶፎርስ ዳ ጋማ ነው።

የውጭ አገር እርዳታ ከመድረሱ በፊት አጼ ልብነ ድንግል በሞት ከዚህ ዓለም ተለይቶ ነበር። ልጁም ገላውዴዎስ አልጋውን ወረሰ። ግራኝ መሐመድ በዚያን ጊዜ ጦር ሠራዊቱን አስከትሎ እስከ ትግራ አገር ሁሉ ደርሶ ነበር።

ልዩ ልዩ ውጊያዎች ተደረጉ

ለግራኝ የነበረው የወታደር ብዛት ከፖርቱጋሎች በጣም የበለጠ ነበር። ሆኖም በፖርቱጋሎች እጅ የነበረው የጠመንጃ ብዛት ጠላትን የሚበልጥ ስለሆነ ደፍረው ለውጊያ ተነሡ። አሸናፊው ግን እንደ ሆነ ሳይታወቅ በተለያዩ ጊዜአትና ስፍራዎች ተጋጠሙ።

ከዚያም በኋላ ግራኝ መሐመድ ከቱርኮች ተጨማሪ እርዳታ ያስፈልገኛል ብሎ ጦር ሠራዊቱን አስከትሎ ወደ ደንክል አገር ወረደ። ከቱርኮችም ጋር ተገናኝቶ ዘጠኝ መቶ ባለ ጠመንጃ ወታደር ተሰጠው። ግራኝም በዚህ ተጨማሪ ኃይል ተግምና ውጊያውን ለመቀጠል በፍጥነት ተመለሰ። ፖርቱጋሎችም ክፉኛ ተጎዱ። ከውጊያው ላይ አለቃቸው ክርስቶፎርስ ዳ ጋማ ቆስሎ ሞተ።

ጦርነቱ ቢቀጥል ግራኝ ተመትቶ ሞተ። እስላሞች ተሸነፉ።

ግራኝ ክርስቲያኖችን ከደበደባቸው በኋላ ከእንግዲህ ወዲህ ድል የአኔ ነው ብሎ ለጊዜው እንደ መዝናኛት አለ። ክርስቲያኖች ግን የአለቃችንን ደም እንበቀላለን በሚል መንፈስ ተነሣሥተው ለጊዜው በአንድ አምባላይ ተሰበሰቡ። ከዚያም የኢትዮጵያ ንጉሥ ገላውዴዎስ የአገር ተወላጅ የሆኑትን ወታደሮች አስከትሎ ከውጊያው የተረፉትን ፖርቱጋሎች ተገናኛቸው። እርሱም ተባብረን እንዋጋ ብሎ ቢቀሰቅላቸው ፖርቱጋሎች ተስማምተው ጎን ለጎን ተሰለፉ።

ግራኝ በዚያን ጊዜ፡- አደጋ ሊጥልብኝ የሚችል ጠላት አሁን አይኖርም በማለት ተዝናኝቶ ከጦር ሠራዊቱ ጋር በጣና ሐይቅ ሰፍሮ ነበር። ነገር ግን ያልታሰበ ነገር ደረሰበት። ክርስቲያኖች በድንገት በቦታው ተገኝተው ለጦርነት ተዘጋጁ። አሁንም ቢሆን ግን ግራኝ ፍርሃት ያልተሰጣው ጀግና ነውና ወደ ክርስቲያኖቹ ሰፈር ቀረብ አለ። እነርሱም አይተውት አነጣጥረው ተኮሱበት። ተመታ። ወድቆም ሞተ።

እስላሞች አለቃቸው እንደ ተገደለባቸው ባዩ ጊዜ ደንግጠው ሸሸት ጀመሩ። የግራኝ መሐመድም ሠራዊት በሙሉ ድል ሆነ። ይህም የሆነው በ1543 ዓ.ም. ነው።

የቀሩት እስላሞች አሁንም ውጊያ ሞከሩ። ግን አልሆነላቸውም። አጼ ገላውዴዎስ ከውጭ አገር ባገኘው እርዳታ ድጋፍ አሸናፊ ሆኖ ወጣና ቀስ በቀስ የኢትዮጵያን ሕዝብ እንደገና በሥልጣኑ ሥር ሊሰበሰበው ቻለ። ክርስቲያኖችም ዕረፍት አገኙ።

ነገር ግን በዚህ ሁሉ መካከል የእግዚአብሔር ፈቃድ ሆኖ ቤተ ክርስቲያን አልተደመሰሰችም።

ባለፈው ጦርነት ምክንያት የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያን ብዙ መከራ አይቶ ነበር። አብያተ ክርስቲያናትና ገዳማት ሲቃጠሉ፤ ቅዱሳት መጻሕፍትም የእሳት ጉርሻ ሆነው ሲጠፉ፤ በርከት ያሉ ክርስቲያኖችም በፍርሃት ምክንያት ክርስቶስን ከደው ሲሰልሙ፤ እስልምናንም እንቀበልም ቢሉ ደግሞ በዛ ያሉ የቤተ ክርስቲያን ሰዎች በሃይማኖታቸው ምክንያት ሲሞቱ አይቶ ነበር።

ነገር ግን በዚህ ሁሉ መካከል የእግዚአብሔር ፈቃድ ሆኖ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አልተደመሰሰችም። የጦርነቱ ውሸንፍር ካለፈ በኋላ ካህናት ቅዳሴአቸውን መክላትም ማስተማራቸውን ምዕመናንም ለስግደት ወደ ቤተ ክርስቲያን መምጣታቸውን ሊቀጥሉ ቻሉ። ክርስቲያኖችም የግራኝን ጦርነቶች በመሰለ ከባድ ፈተና ሁለተኛ አልተፈተነም። በዘመን ብዛትም እስላሞችና ክርስቲያኖች በሰላም አብሮ መኖርን ለመጻፈ ተማሩ።

ጥያቄዎች

1. የእስልምና ሃይማኖት በመጀመሪያ በኢትዮጵያ ውስጥ መስፋፋት የጀመረው በየትኞቹ ክፍላተ አገር ውስጥ ነው?
2. ጀሐድ የሚሉት ነገር ምንድር ነው?
3. በኢትዮጵያ ድንበር ክልል ውስጥ የተቋቋሙት የእስላም መንግሥታት ስም ስማቸውን ይጥቀሱ።

4. የመጀመሪያ ሆኖ ከእነዚህ መንግሥታት ጋር የተዋጋ የኢትዮጵያ ንጉሥ ስሙ ማን ነው?
5. አጼ ዘርዓ ያዕቆብ ከኢትዮጵያ ምድር አረመኔነትን ለማስወገድ ያሳወጀው አዋጅ ምን ምን የሚል ነበር?
6. ግራኝ መሐመድ የተወለደው በየትኛው ክፍለ አገር ውስጥ ነው? የተወለደውስ በስንት ዓመተ ምሕረት ነው?
7. ግራኝ በክርስቲያኖች ላይ ጦርነትን እንዲያስነሣ ያደፋፈረው ንጉሥ ማን ነው?
8. የግራኝ ጦርነቶች በተጀመሩ ጊዜ በኢትዮጵያ ነገሶ የነበረው ንጉሥ ማን ነው?
9. ክርስቲያኖች በመጨረሻ ሊያሸንፉ የቻሉት በማን ድጋፍ ነው?
10. የግራኝ ጦርነቶች ፍጻሜ ያገኙት በስንት ዓመተ ምሕረት ነው? ግራኝ በዚያን ጊዜ ጦር ሠራዊቱን በየት አስፍሮት ነበር?
11. በአሥራ አምስተኛው ክፍለ ዘመን ውስጥ በእስጢፋኖስ ስብከትና ትምህርት የተጀመረው እንቅስቃሴ እንዴት ያለ ነበር?

ሐሳብና አስተያየት

1. በዚህ ምዕራፍ ስለ ተጠቀሱት ጦርነቶች ካነበቡ በኋላ በግብፅ ወንጌል በምዕራፍ 10 ቁጥር 28-31 የተጻፈውን ቢመለከቱ ምን ይታይዎታል?
2. በክርስቲያን ላይ የሚደርሰበት መከራ በምን በምን ሊጠቅመው ይችላል?
3. ስለ ቤተ እስጢፋኖስ ትምህርትና ስብከት የሚሰጡት አስተያየት ቢኖር ምን ይላሉ?

ክ ፍ ል ሁ ለ ት

የእግዚአብሔር ቃል በአውሮፓ አገሮች ተሰበከ

ሀ. በእንግሊዝ አገር

የኅርኅርዮስ ታሪክ

በ600 ዓ.ም. ገደማ በሮም ከተማ በኢጣልያን አገር ኅርኅርዮስ የሚባል አንድ ጻኝ ነበር። ከህብታም ቤተሰብ የተወለደ ለራሱም ብዙ ገንዘብ የነበረው በምችት የሚኖር ሰው ነበር። ነገር ግን የገንዘቡ ብዛት ሊያስደስተውና ሰላምን ሊሰጠው አልቻለምና የዳኝነት ሥራውን ለቅቶ ንብረቱንም በሙሉ ሸጦ ለድሆችና ለገዳማት ጥቅም እንዲውል ሰጠ። ራሱም ለመመገብ ስለረለገ ገዳም ገባ።

በገበያ የውጭ አገር ባሪያዎች ተገኙ

በሮም ከተማ ውስጥ ባሪያዎች የሚሸጡበት ትልቅ ገበያ ነበር። ከዕለታት አንድ ቀን ኅርኅርዮስ እንደ አጋጣሚ በዚህ ገበያ ሲያልፍ በባርነት እንዲሸጡ የቀረቡ ጠጉራቸው ብሔራዊ የሆነ መልክ መልካዎች ወጣቶች ከዚያ ሲቀሙ አየ። አይቶም ሊሸጣቸው ወደሚረዳገው የባሪያ ነጋዴ ቀርቦ፡-

እነዚህ ከየት የመጡ ናቸው? ብሎ ጠየቀው። ከእንግሊዝ አገር የመጡ ናቸው፤ አረማውያን ናቸው አለ ነጋዴው። ኅርኅርዮስም አዘነላቸውና፡- እነዚህም ከመለክት ጋር መንግሥተ ሰማያትን መውረስ ይገባቸዋል አለ። ከዚያን ቀን ጀምሮ ይህ መነኩሴ በወንጌል መልእክተኝነት ወደ እንግሊዝ አገር ለመድረስ ብርቱ ስሜት አደረበት። በገበያ ያያቸው ወጣቶች ዘወትር ትውስ እያሉት፡- የአገራቸው ሰዎች እስከ አሁን የእግዚአብሔርን ቃል ያልሰሙ ናቸው፤ ሄጄ በቃሉ አሳምናቸዋለሁ እያለ ይተክዝና ያስብ ነበር።

የወንጌል መልእክተኞች ተላኩ

ኅርኅርዮስ ያሰበው ትልቅ ሐሳብ አልተፈጸመለትም። ይኸውም የሮም ሊቀ ጳጳሳት እንዲሆን ስለተመረጠ ነው። ይሁን እንጂ እነዚያን ምስኪኖች ወጣቶች ሊረሳቸው አልቻለምና ሕዝባቸው በቃለ እግዚአብሔር እንዲያሳምኑት ሰዎችን ለመላክ ተነሣ። አውጉስጢኖስ የተባለውን የገዳም ኃላፊ ከአርባ መነኩሳት ጋር ወደ እንግሊዝ አገር ላከ። እነርሱም ብዙዎችን አሳምነው ክርስቲያኖች አደረጓቸው።

የንጉሥ ኤድቪን ታሪክ

በስምንተኛው ክፍለ ዘመን በእንግሊዝ አገር የኖረ ከቡር ቤዳ የተባለ የታሪክ ጸሐፊ ተጥሎ ያለውን ታሪክ ጽፎአል።

በአንድ የሰሜን እንግሊዝ ክፍለ አገር ኤድቪን የተባለ ንጉሥ ነበር። እርሱም የክርስቶስን ቃል በመስማቱ ልቡ ስለተነካ ሹማምንቱን ሰብስቦ አዲሱን ትምህርት እንዲት ብናደርገው ይሻላል? ብሎ ጠየቃቸው።

ከአዛውንቱ መካከል ካይፈ የተባለው ተነሥቶ መልስ ሲሰጥ አርጌዎቹ አግልክት የማይረቡና ደካሞች መሆናቸውን አምናለሁ። ስለዚህ ምናልባት አዲሱ ትምህርት ከአርጌው ሳይሻል አይቀርምና ብንሞክረው ጥሩ ይመስለኛል አለ።

ከመካከላቸውም ሌላ ሹም ደግሞ ተነሥቶ እንዲህ ሲል ሐሳብ ሰጠ።

በምድር ላይ የምናሳልፋት ሕይወት ጨረቃን ትመስላለች። ብርድ ሲመታት ለመሞቅ ስትል በአዳራሹ ግድግዳ ላይ ባለው ቀዳዳ ሾልካ ወደ ቤት ትገባለች። እንደ ገናም በሌላ ቀዳዳ ሹልክ ብላ ትወጣለች። የሰው ሕይወት እንደዚሁ ነው። መነሻውም መድረሻውም አይታወቅም። ከሕይወት በፊት ያለውን፣ ካለፈ በኋላም ያለውን እናውቅም። ስለዚህ ያላመቅነውን ነገር ለማወቅ አዲሱ ትምህርት የሚረዳን ከሆነ ለእኔ እንደሚታየኝ ተቀብለን ብንከተለው ጥሩ ነው።

ሌሎችም ተነሥተው የተናገሩት ይህን ሐሳብ በመደገፍ ነው።

ይህም ከሆነ በኋላ ካይፈ ንጉሡን፡ - ረረስና መሣሪያ ይሰጠኝ ብሎ ለመነው። እርሱም ሰጠው። ከዚያም በፈረሰ ላይ ተቀምጦ ልዩ ክብር ወዳለው ወደ አንድ ትልቅ የጣኦት ቤት ደርሶ በእሳት አቃጠለው።

የአገሩ ሕዝብ ግን ካይፈ የሠራውን ሥራ ባዩ ጊዜ፡ - ይህ ሰው ደገና አይደለም፤ እብድ ነው በማለት ድንጋጤአቸውን ገለጡ። አቃጣዩ ሰውዬ ግን ምንም አልሆነም። የጣኦት ቤቱ አምላክ አልሃካውም። የአገሩም ሕዝብ ይህን በተገነዘቡ ጊዜ ከንጉሡም ከሹማምንቱም ጋር ሆነው ክርስትና ተነሡ።

ቃሉ ተስፋፋ

እነሆ የክርስትና ሃይማኖት በእንግሊዝ አገር አረማውያን መካከል መግቢያ ያገኘው ይህን በመሰለ መንገድ ነው። በቀን ብዛት ደግሞ የክርስቶስ ቃል በየገጠሩና በየከተማው እየተስፋፋ ስለሄደ የክርስቲያን አገር ወደ መሆን ተለወጠ።

ከአገር ተወላጆችም መካከል ብዙዎቹ በቤተ ክርስቲያን ሥራ የበረቱ ሆኑ። ካህናት በአገሬው ቋንቋ በትጋት ያስተምሩ ነበር። አዲስ ኪዳንም ወደዚህ ቋንቋ ተተረጎመ። የሕዝቡንም ልብ የሚያረኩ መንፈሳውያን መዝሙራት ተደረሱ።

የእንግሊዝ አገር ክርስቲያኖች በዚህ ብቻ ሳይወሰኑ ደግሞ ከትውልድ አገራቸው እየተነሡ በውጭ አገር የነበሩትን አረማውያን ወንጌል በማስተማር ያበረከቱት አገልግሎት በብዙዎች ሕዝቦች ዘንድ ቤተ ክርስቲያን የሚያስፋፋ ሆነ።

ለ. በጀርመን አገር

በኒፋሲዮስ - የጀርመን አገር ሐዋርያ

አባቱ ቢቃወመውም የወንጌል መልእክተኛ ሆነ

ከእንግሊዝ አገር የወንጌል መልእክተኞች መካከል ከሁሉም ስመ ጥሩ የሆነው በኒፋሲዮስ የተባለው መነኩሴ ነው።

በ672 ዓ.ም. በእንግሊዝ አገር ከጪዋ ሰው ተወለደ። በልጅነቱም ትምህርት ቤት ገብቶ ከፍተኛ የመማር ችሎታ ያለው መሆኑን ስለገለጠ አባቱ ትልቅ ነገር ሳያስብለት አልቀረም።

እውነትም ልጁ በሕይወቱ ዘመን ታላቅ ሥራ እንዲሠራ እግዚአብሔር የጠራውና ያዘጋጀው ሆኖ ተገኘ። ይሁን እንጂ እግዚአብሔር ያስበለት አገልግሎት አባቱ ካሰበለት የተለየ እንደሆነ ወረድ ብለን ለማየት እንችላለን።

በልጅነቱ ዘመን ብዙዎች የእግዚአብሔር ቃል ተናጋሪዎች ለጉብኝት ወደ አባቱ ቤት እየመጡ ስለ መንፈሳዊ ነገር ሲናገሩ ስለ ወንጌል መልእክተኞችም የተቀደሰ አገልግሎት ሲያነሡ በኒፋሲዮስ ይሰማ ነበር። በሰማውም ነገር ልቡ ተክቶ እኔም የእግዚአብሔር ቃል ተናጋሪ የወንጌልም መልእክተኛ ለመሆን እፈልጋለሁ እያለ ያስብ ጀመር።

ይሁንና የልቡን ሐሳብ ለአባቱ ቢገልጥለት ነገሩን የሚቃወም ሆኖ ተገኘ። ልጁም የሰብከትን ሐሳብ እንዲተው ለማድረግ ሞከረ። ሆኖም በኒፋሲዮስ የአባቱን ምክር እሺ ለማለት አልቻለምና አባቱም በመጨረሻ ይህን ተገንዝቦ ሐሳቡን ለውጦ ልጁ የልቡን ዓላማ እንዲከታተለው ፈቀደለት። በኒፋሲዮስም እንደ ዘመኑ ልማድ መንፈሳዊ ትምህርት ለመማር ገዳም ገባ።

በብዙ ሺህ የሚቆጠሩት ትምህርቱን ተቀበለ

ትምህርቱን ካጠናቀቀ በኋላ አሕዛብን በእግዚአብሔር ቃል ለማስተማር ወደ ውጭ አገር ለመሄድ ቆረጠ። በዚያን ዘመን አብዛኞቻች አብያተ ክርስቲያናት በሮም ሊቀ ጳጳሳት ሥልጣን ሥር ይተዳደሩ ስለነበር በኒፋሲዮስ በወሰነው ነገር ሊቀ ጳጳሳቱ እንዲሰማ በማለት አስቀድሞ ወደ ሮም ተጓዘ። ሊቀ ጳጳሳቱም በወንጌል መልእክተኝነቱ ተሰማጥቶ ቡራኪውን ሰጥቶ ካሰናበተው በኋላ ቃለ እግዚአብሔርን ለመስበክ አስቀድሞ ሆላንድ ወይም ኔደርላንድ ወደ ተባለው አገር ሄደ።

ከዚያም ፍሪሶች ለተባለው ሕዝብ ወንጌልን ይሰብክ ጀመር። በእነርሱ መካከል ገን ትምህርቱ ብዙ ተቀባይነትን አላገኘም።

ይህም ሆኖ በመጀሪያ በፍሪሶች መካከል ብዙ ጊዜ ሳያሳልፍ ወደ ጀርመን አገር አመራ። ወደዚያ ከመድረሱ በፊት የእግዚአብሔር ቃል በአገር ውስጥ አልፎ አልፎ ተሰብኮ ነበር። ቢሆንም ከሕዝቡ ትልቁ ክፍል አረማውያን ነበሩ። በኒፋሲዮስም ሰብከትን በጀመረ ጊዜ ሕዝቡ ተቀባይ ሆኖ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩት አምነው ከአረመኔነት ተመለሱ።

ከአገልግሎትም ይህን የመሰለ አስደላች ፍሬ ስለተገኘ ለቦኒፋሲዮስ የጀርመን አገር ሐዋርያ የሚል ስም ወጣለት።

የጣኦትን ዛፍ ቆርጦ ጣለ

በጀርመን አገር ከቦኒፋሲዮስ ጋር የሚሠራ ቪሊባለት የሚባል አንድ ሰው ነበር። እርሱም የቦኒፋሲዮስን የሕይወት ታሪክ ጽፎአል።

በመጽሐፉ ላይ ተጥሎ ያለውን ታሪክ ለናገረው እንችላለን። ከቀረው ሕዝብ ይልቅ አስተዋዩች ሆነው የተገኙ ሰዎች በአገር ውስጥ ነበሩ። በምን ቢሉ ወደ ቃልቻ ቤት መሄድን ያቋረጡ ከጣኦት አምልኮም የተለዩ በመሆናቸው ነው።

በእነርሱም አሳሳቢነት ቦኒፋሲዮስ ሄላን ወደሚባለው አገር መጣ። ከዚያም የአገሩ አረማጭ ሕዝብ ሌዲን የተባለውን ጣኦት የሚያመልኩበት ትልቅ ዛፍ ነበር። ቦኒፋሲዮስም ከንቁ ከሆነ አምልኮአቸው ሊመልሳቸው ሲል ከተከታዮቹ ጋር ሆኖ ብዙዎች አረማውያን በተሰበሰቡበት ዛፉን መቁረጥ ጀመረ።

በቦታው የነበሩት አረመኔዎች ይህን ማድረጉን ተመልክተው ይህ የአምላካችን ጠላት እንዴት ያለ ሰው ነው? በማለት ይራገሙት ጀመር። ቦኒፋሲዮስ መቁረጡን ከተያያዘው በኋላ ግን ኃይለኛ ነፋስ መጥቶ ዛፉን አወዛወዘውና ጣለው።

በሆነው ነገር ምክንያት በመነኩሴው ላይ ምንም ጉዳት አለ መድረሱን የአገሩ ሰዎች ባዩ ጊዜ ሐሳባቸውን ለውጠው፡- ለካ ክርስቶስ የሚሉት ከእኛ አምላክ የበለጠ ኃይል አለው በማለት ክርስትናን ተቀብለው ከአረመኔነት ተመለሱ።

ዛፉም ከወደቀ በኋላ ከክርስቲያኖች ወንድሞቹ ጋር በተመካከረው መሠረት በዛፉ ግንድና ቅርንጫፎች ተጠቅመው ጸሎት ቤት እንዲሠሩ ቦኒፋሲዮስ አዘዛቸው።

እነሆ የጣኦት ስፍራ የክርስቶስ ስም ወደሚመሰገንበትና ወደሚከበርበት ቤተ መቅደስ ተለወጠ።

በጀርመን አገር ቃሉ ተስፋፋ

በጀርመን አገር 35 ዓመት ያህል የእግዚአብሔርን ቃል በግስተማሩ ቦኒፋሲዮስ ለቤተ ክርስቲያን እድገት ትልቅ አገልግሎት አበረከተ። ራሱም ከግስተማሩም በላይ ከእንግሊዝ አገር ካህናትንና መኮላትን እያስመጣ ሕዝቡን እንዲያስተምሩ አድርጎአል። አብያተ ክርስቲያናትም ገዳማትም በየስፍራው ተቋቋሙ። በዚህም ሁሉ መካከል የአረመኔነት ጨለማ እየጠፋ ሲሄድ የወንጌል ብርሃን መሠራጨቱን ቀጠለ። ጊዜም ይውሰድ እንጂ ጀርመን የክርስቲያን አገር ወደ መሆን ተለወጠ።

በለማዕትነት ሞተ

ቦኒፋሲዮስ ለረጅም ጊዜ በጀርመን አገር ሲያስተምር የቆየ ቢሆንም በመጀመሪያ ላይ ወንጌልን የሰበከላቸውን ፍሪሶችን ሊረሳቸው አልቻለም። ስለዚህ የ74 ዓመት ሽማግሌ ከሆነ በኋላ እንደገና በእግዚአብሔር ቃል ሊያስተምሩ ሲል ወደ ፍሪሶች አገር ተመለሰ። ቦኒፋሲዮስ በዚያን ጊዜ ጳጳስ ሆኖ ነበር።

አጋጣሚ ሆኖ በፍሪሶች አገር በአንድ ቀበሌ ከአረመኔነት የተመለሱትን በርከት ያሉትን ምዕመናን በሃይማኖት ማጽኛ ሥነ ሥርዓት ወደ ቤተ ክርስቲያን አንድነት ለመቀበል በአንድ ቦታ እንዲሰበሰቡ ተወስኖ ነበር። ሥነ ሥርዓቱንም ሊፈጽም የቀረበው በኒፋሲዮስ ነበር።

በተወሰነው ዕለት የጸሎት ጊዜ ከመድረሱ በፊት ያልታሰበ ነገር ደረሰ። በድንገት ብዙዎች አረማውያን ጦርና ጋሻ ይዘው ለጸሎት የተመደበውን ስፍራ ከበቡት። ሁኔታው አደገኛ መስሎ ታየ። በበኒፋሲዮስ ተከታዮችና በአረማውያን መካከል የሚያስፈራ የደም መፋሰስ ግጭት እንዳይፈጠር ይሠጋል። ጳጳሱ ግን ካደረበት ድንኳን ወጥቶ ክርስቲያን ወንድሞቹን፡- ክፉን በክፉ አትመልሱ፤ ሥጋን ብቻ ለመግደል የሚችሉትን አትፍሩ፤ በጌታ ደስ ይበላችሁ በማለት በአረማውያን ላይ ጉዳት ለማድረስ እንዳይሞክሩ ስለ መከራቸው ለመከላከል እጅ አላነሡም።

አረማውያንም ይህን አይተው በክርስቲያኖች ላይ ወደቁባቸው፤ በኒፋሲዮስ በእጁ የያዘው የወንጌልን መጽሐፍ ብቻ ነበር። መጽሐፉንም እንደ መከታ ለማድረግ ሲጨብጠው ሳለ ጠላት በሰይፍ ወግቶ ገደለው። ከእርሱም ጋር አሥር ካህናትና አርባ ተራ ምዕመናን ተመትተው ስለ ክርስትና ሃይማኖታቸው ተሠዉ።

በኒፋሲዮስን ወደ ፍሪሶች አገር የመለሰው ለእነርሱ የነበረው ፍቅር ነው። የእግዚአብሔርም ፈቃድ ሆኖ ደሙን ያፈሰሰው በእነርሱ እጅ ነው። ሆኖም የእርሱና የጓደኞቹ ደም በከንቱ እንዳልፈሰሰ ለወንጌልም ማስፋፋት እንደ መልካም ዘር እንደሆነ የአገሪቱ ተከታይ ታሪክ ሊያመለክት ይችላል።

ጥያቄዎች

1. የሮም ዳኛ ጎርጎርዮስ የዳኝነት ሥራውን ለምን ለቀቀ?
2. ንብረቱን ሸጦ ገንዘቡን እምን ላይ አዋለው?
3. ጎርጎርዮስ በእንግሊዝ አገር የወንጌልን ሥራ እንዲያስጀምር ያነሣው ምንድነው?
4. ኤድቪን የተባለው ንጉሥ ሹማምንቱን ሰብሰቦ ያማከራቸው በምን ምክንያት ነው?
5. ካይፊ የተባለው ሽማግሌ ቤተ ግእዝትን ሲያቃጥል አገሬው አይቶ ምን ተሰማው? በኋላስ እንዴት ሆነ?
6. በልጅነቱ ዘመን በበኒፋሲዮስና በአባቱ መካከል እንዴት ያለ አለመግባባት ተፈጠረ?
7. በኒፋሲዮስ የእግዚአብሔርን ቃል ያስተማረባቸውን አገሮች በስም ስማቸው ይጥቀሱ።
8. ሄሰን በተባለው አገር በበኒፋሲዮስ አማካይነት እንዴት ያለ ተአምር ታየ?
9. በኒፋሲዮስ በሰንት ዓመተ ምሕረት በሞት ከዚህ ዓለም ተለየ?
10. የአግጋጌቱን ታሪክ በአጭሩ ይተርኩ።

ሐሳብና አስተያየት

1. ጎርጎርዮስ ገንዘቡን ለድሆች ጥቅም ከመስጠቱ ክርስቲያን ሊግር የሚገባው ነገር እንዴት ያለ ነው? ቀጥሎ ያሉት ጥቅሶች ማብራሪያ ሊሆኑ ይችላሉ፡ ዘዳግ. 15:7፤ ገላ.2:10፤ 1ዮሐ.3:17-18።
2. በኒፋሲዮስ የጣኦትን ዛፍ ቆርጦ የመጣሉ ታሪክ በኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ ተመሳሳይ እንዳለው ይታመናል። የዛፍ አምልኮ በተስፋፋበት አገር ምን ያዩት ወይም የሰሙት ነገር አለ?
3. በኒፋሲዮስ አረማውያን ሊገድሉት በቀረቡ ጊዜ አለመከላከሉ ትክክል ነው ወይስ ስሕተት? ለሚሰጡት መልስ ምክንያቱን ይግለጡ።

ሐ. በፈረንሳይ አገር

ፍራንኮች ክርስትናን ተቀበሉ

ጥንት በፈረንሳይ አገር ፍራንኮች የሚባሉ ሕዝብ ይኖሩ ነበር። ለእነርሱም ክሎድቪግ የሚባል ንጉሥ ነበራቸው። አረማዊ እንደመሆኑ መጠን ጨካኝና ተንኮለኛ የደም ሰው ነበር። ብዙ ጊዜ ጦር ሠራዊቱን እያዘመተ ጎረቤቶች ሕዝቦችን ይዋጋቸው ነበር።

በእርሱ ዘመን መንግሥት ግን የወንጌል መልእክተኞች ወደ አገሩ መጡና በእነርሱ በኩል ኃይለኛው ንጉሥ ስለ ክርስቶስ የመስማት ዕድል ተሰጠው። ለጊዜው ስለ ክርስትና ኃይማኖት የነበረው እውቀት ጠለቅ ያለ ባይመስልም ክርስቶስ ከአሕዛብ አማልክት የበለጠ ኃይል አለው የሚለውን ስብከት ሰምቶ ሳያስተውለው አልቀረም ለማለት ይቻላል። ስለምን? ቢባል አንድ ቀን ወደ ውጊያ ሲሄድ በጦር ሚዳላይ ጠላት አይሉበት በጣም ሲጨነቅ ሳለ እጆቹን ወደ ሰማይ አንሥቶ፡- ክርስቶስ ሆይ እርዳኝ፤ አማልክት ከዱኝ፤ ብትረዳኝ በአንተ አምናለሁ ብሎ ጮኸ ይባላል።

ይህም ከሆነ በኋላ በውጊያው ላይ አሸናፊ ሆኖ ወጣ። በሰጠውም ተስፋ መሠረት በ496 ዓ.ም. ከሶስት ሺህ ሰዎች ጋር ክርስትና ተነሣ።

ተመሳሳይ በሆነ መንገድ ጎረቤቶች የሆኑት ሕዝቦች በነገሥታት መሪነት ክርስትናን ተቀበሉ።

በቀን ብዛት ክሎድቪግ በአካባቢው የነበሩትን ጎሣዎች በሙሉ አሸንፎ መላ ፈረንሳይን የሚገዛ ሆነ። በዚያን ዘመን ፈረንሳይ ጋሊያ እየተባለ ይጠራ ነበር።

ፍራንኮች ለስም ክርስትናን የተቀበሉ ቢሆኑም ከአገሩ ሕዝብ ብዙዎቹ ከአረመኔነት ርኩሶትና ልማድ ገና አልተለዩም ነበርና ኑሮአቸው ለክርስቲያን እንደሚገባ አልነበረም። ከዚህ ከተጠመዱበት ዓለማዊነት እንዴት ሊላቀቁ ይችላሉ? የክርስትናን መንገድ በሚገባ ሊያስተምሩላቸው የሚችሉ መሪዎች እንደሚያስፈልጉላቸው ግልጽ ነው። ጊዜውም ደርሶ እነዚህ መሪዎች ተገኝተዋል።

የኮሎምባን ታሪክ

ኮሎምባን ዝናው ወደ ብዙ አገር የደረሰ በአይርላንድ አገር የተወለደ የወንጌል መልእክተኛ ነው።

በልጅነቱ ጊዜውን ለማሳለፍ የሚወድደው መጽሐፍ በማጥናት ነበር። ካደገ በኋላ ግን ከዓለም ፍትወትና ርኩሰት ለመዳን ሲል የዘመኑ ሰዎች አንዳንድ ጊዜ እንደሚያደርጉት በብቸኝነት ወይም በባሕታዊነት ለመኖር ያስብ ጀመር።

ይህን ጉዳይ ሲያስብ ሳለ አንድ ቀን አሥራ ሁለት ዓመት በባሕታዊነት ኑሮ የቆየች አንዲት ቤት አገኝታው ስታነጋግረው፡- አሥራ ሁለት ዓመት በሙሉ በብቸኝነት ተቀምጧልለሁ፤ አሁን ግን በባሕር ግዶ አገልግሎቴን እንዳበረክት ጥሪ ደርሶኛልና መሄድ ነው አለችው።

ኮሎምባን ይህን ቃል ከሴቲቱ መስማቱ የሕይወቱን ዓላማ ለወጠው። እኔም ሕይወቴን ለጌታ አገልግሎት ቀድሼ ላስረክበው እፈልጋለሁ በማለት ወሰነና የእግዚአብሔርን ቃል ለማጥናት ገዳም ገባ። እናቱ እንባ በማፍሰስ ተለይቶአት እንዳይሄድ ልትለምነው ሞክራ ነበር። ኮሎምባን ግን ሐሳቡን ለውጦ በቤት ለመቅረት አልቻለም።

ፍራንኮችን ማስተማር ጀመረ

ሴቲቱ በእግዚአብሔር ቃል ለማገልገል ወደ ሩቅ አገር ስለመሄድ የተናገረችውን ቃል ሊረሳው አልቻለምና በገዳም ከቆየ በኋላ በ583 ዓ.ም. ከአሥራ ሁለት መነኮሳት ጋር ሆኖ ባሕሩን ተሻግሮ ወደ ፈረንሳይ አገር መጣ።

እነዚህ የውጭ አገር መልእክተኞች በአንድነት አገራውን በማስተማር ያሳዩት ትጋት ትልቅ ነው። በዘመናቸው እኛ የምናውቀው ዓይነት የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ቤት አልነበረም። እነርሱ የለመዱት የማስተማሪያ ስፍራ ገዳም ነበር። ስለዚህ እንደዘመኑ ልማድ በፍራንኮች አገር ገዳማት እንዲቋቋሙ ያደርጉ ነበር። ወጣቶችም ወደ ገዳማት እየመጡ በእግዚአብሔር ቃል ሠልጥነው ለመንፈሳዊ አገልግሎትም ተዘጋጅተው ሲያበቁ ወደ ልዩ ልዩ ከተማና ክፍለ ሀገር እየደረሱ ሕዝቡን በማስተማርና ከውጭ አገር የመጡትን የወንጌል መልእክተኞች ይተባበሩ ነበር። ሕዝቡም ከኃጢአት እንዲመለስ በጋለ መንፈስ ይሰብኩ ነበር።

ከዚህ ሁሉ የተነሣ በፍራንኮች መካከል ሰፊ መንፈሳዊ መነቃቃት በመፈጠሩ በብዙ ረገድ የቤተ ክርስቲያኒቱ ሁኔታ ተሻሻለ። የፈረንሳይ አገር ቤተ ክርስቲያንም በርም ሊቀ ጳጳሳት ሥልጣን ማለት በካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ሥር የምትተዳደር ሆነች።